

**MATERIAALIA
KATSOMUSKASVATUKSEN
TOTEUTTAMISEN TUEKSI**

Hannele Haataja, Tanja Helenius, Sari Korhonen ja Tiia Helenius

Kuvitus: Pixabay.com, Tiia Helenius ja Tanja Helenius

SAATTEEKSI

Tämä kansio ovat koonneet Kempeleen evankelis-luterilaisen seurakunnan varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusmentorit sekä Centria-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija työväliseksi Kempeleen seurakunnan yhteistyöpäiväkodeille katsomuskasvatuksen toteuttamiseen. Materiaal kansio on osa opiskelijan opinnäytetyötä. Kansion tarkoituksena on toimia tukena katsomuskasvatuksen toteuttamisessa, antaa henkilöstölle ideoita ja inspiroida luomaan omanlaista, omalle lapsiryhmälle räätälöityä, varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta tukevaa toimintaa. Kansion runkona toimii Kempeleen evankelis-luterilaisen seurakunnan ja päiväkotien katsomuskasvatusyhteistyön toteuttamisen pohjaksi laadittu vuosikello, jonka mukaan myös kansion materiaalit on jaettu eri aihealueisiin.

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana syntyneen materiaalikansion tarkoituksena on pyrkiä selvittämään katsomuskasvatuksen käsitettä sekä antaa esimerkkien kautta ideoita ja inspiraatiota katsomuskasvatuksen toteuttamiseen. Kansio voi toimia päiväkodeissa ja lapsiryhmissä runkona, jonka pohjalta omannäköistä, oman lapsiryhmän tarpeista nousevaa, katsomuskasvatusta tukevaa toimintaa voi lähteä päiväkoti- ja lapsiryhmäkohtaisesti toteuttamaan ja jonka ympärille katsomuskasvatusmateriaalia voi lähteä omista tarpeista käsin kokoamaan lisää. Kansioon koottua materiaalia voi siis vapaasti muokata ja varioida oman lapsiryhmän tarpeisiin, käsiteltäviin teemoihin ja tavoitteisiin sopiviksi.

Kansio sisältää siis tällä hetkellä lähinnä suomalaisen kulttuuriperinteeseen ja sen myötä pitkälti kristinuskoon pohjautuvaa materiaalia sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan mukaisia ja katsomuskasvatuksen toteuttamisen taustalla vaikuttavia arvoja ja toimintaperiaatteita, kuten lähiyhteisön moninaisuuden ymmärtämistä ja siinä toimimista, kehittävää ja tukevaa materiaalia. Seurakunnan yhteistyöpäiväkotien toiveet, suomalaisen kulttuuriperinteen merkittävät juhlapäivät ja yhteistyön vuosikellon mukainen vuodenkiertoon perustuva toiminta loivat kansiolle luonnollisen rungon, jonka ympärille uutta materiaalia voi jatkossa vapaasti koota kunkin lapsiryhmän moninaisuus huomioiden. Suomalaiseen kulttuuriperinteeseen kuuluvat juhlat ja länsimaiset arvot näkyvät yhteiskunnassamme jokapäiväisessä elämässä, joten esimerkiksi juhlaperinteiden taustojen tunteminen on olennainen osa yleissivistystä ja näin ollen jokaisen varhaiskasvatuksessa olevan lapsen oikeus. Moninaisuuden näkyväksi tekemistä, kohtaamista ja kunnioittamista sekä lapsen katsomuksellisen identiteetin muodostumista tuetaan myös eettisen osaamisen, oman ajattelun ja ilmaisun sekä tunnetaitojen kehittymistä tukevin materiaalein, jotka itessään antavat lapsille työkaluja moninaisuuden ymmärtämiseen ja sen näkemiseen rikkautena.

Kansio koostuu kolmesta osasta: **Katsomuskasvatus pähkinäkuoressa** (Katsomuskasvatuksen käsitettä ja sen toteuttamisen periaatteita selventävä osio), **Materiaalia katsomuskasvatuksen toteuttamisen tueksi** (Yhteistyön vuosikellon teemojen mukaan jaoteltu materiaali sekä muita ideoita toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen) sekä **Materiaalivinkkejä** (Kirjallisuutta ja internetlähteitä, niin lapsiryhmään kuin myös katsomuskasvatuksen toteuttamisen ja oman ammatillisen osaamisen kehittämisenkin tueksi, joiden avulla kansion sisältöä voi tulevaisuudessa laajentaa oman lapsiryhmän tarpeiden pohjalta).

Jatkossa kansiota on siis tarkoitus täydentää päiväkotij- ja lapsiryhmäkohtaisesti huomioiden edelleen myös kaikki yksiköissä ja ryhmissä esiintyvät eri katsomukset. Tässä työssä teitä tukevat jatkossakin Kempeleen evankelis-luterilaisen seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimin katsomuskasvatusmentorit.

Inspiroivia ja innostavia hetkiä katsomuskasvatuksen parissa!

Toivottelevat mentorit Hannele, Tanja ja Sari sekä opiskelija Tiia

SISÄLLYS

KATSOMUSKASVATUS PÄHKINÄNKUORESSA

MATERIAALIA KATSOMUSKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEN TUEKSI

○ ELOKUU

- Uudet kaverit ja erilaisuus • Luonnon ja ympäristön kunnioittaminen

○ SYYSKUU

- Syksy • Mikkelinpäivä: Enkelit

○ LOKAKUU

- Lähimmäisyys, huolenpito, toisen auttaminen ja yhteistyö

○ MARRASKUU

- Pyhäinpäivä / Kuolema, suru, kaipaus ja lohtu • Lapsen oikeuksien päivä • Nooan arkki

○ JOULUKUU

- Joulun aika

○ TAMMIKUU

- Talvi • Oma nimi • Olen tärkeä ja arvokas juuri tällaisena

○ HELMIKUU

- Kynttilänpäivä: Valo • Ystävänpäivä • Laskiainen • Kalevalanpäivä

○ MAALISKUU

- Hyvät tavat: Anteeksipyytäminen ja -antaminen, jakaminen, huomaavaisuus

○ HUHTIKUU

- Pääsiäinen

○ TOUKOKUU

- Kevät • Luonto ja luominen

○ KESÄ - HEINÄKUU

- Kesä • Luonto ja ympäristö

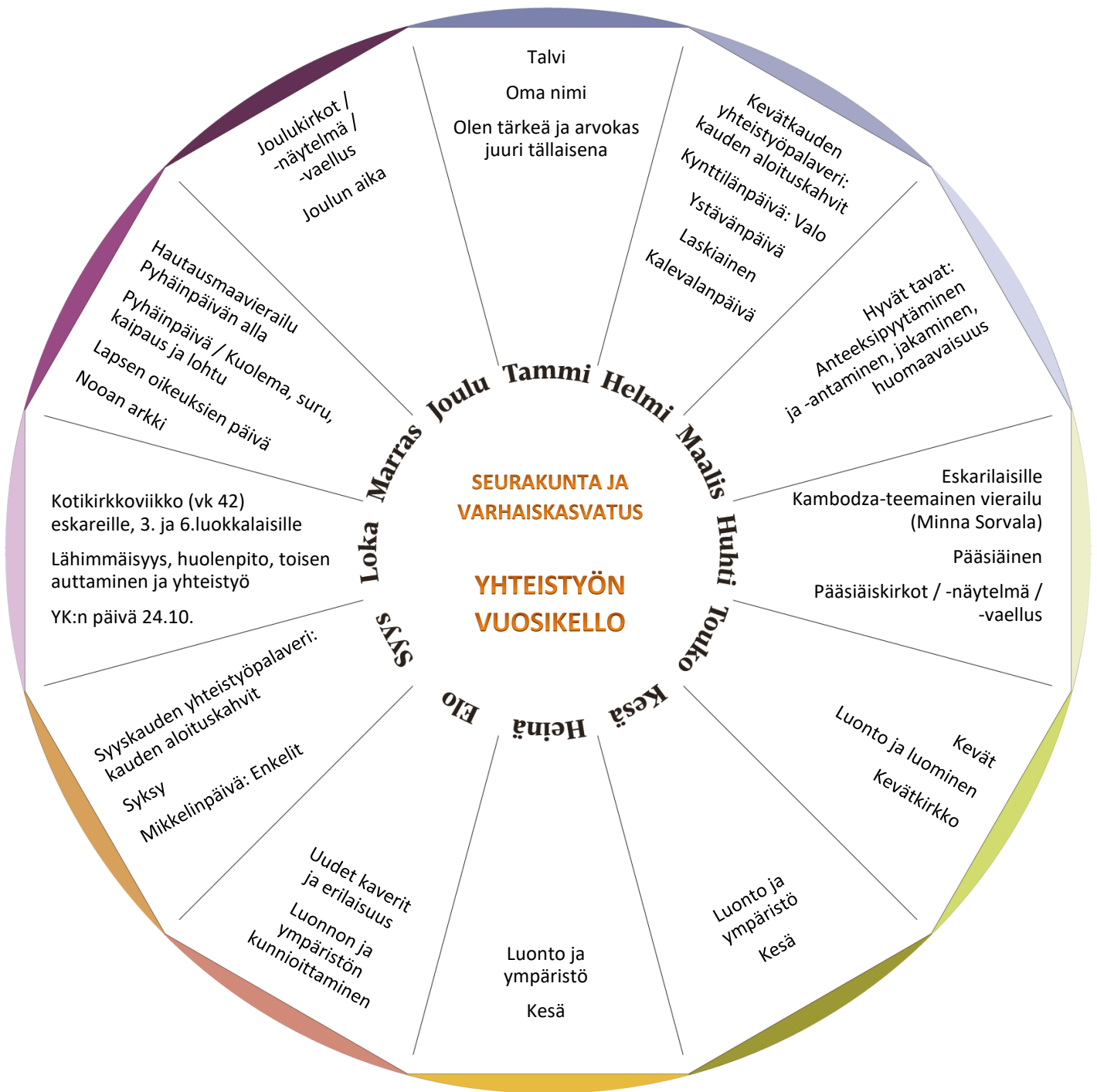
○ LISÄÄ IDEOITA TOIMINTAAN JA MONINAISUUDEN NÄKYVÄKSI TEKEMISEEN

LIITTEET

MATERIAALIEN LÄHTEET

MATERIAALIVINKKEJÄ

- Materiaalia lapsiryhmään
- Materiaalia kasvattajille

Uskonnolliset tilaisuudet

(harjoitetaan uskontoa eli rukoillaan ja siunataan):

- Joulu-, pääsiäis- ja kevätkirkot

Kaikille oppilaille sopivat tilaisuudet

(voi sisältää Raamatun kertomuksen luettuna tai yhden virren laulettuna):

- Kotikirkkoviikko
- Pääsiäisvaellus tai -kuvaelma
- Jouluevankeliumi tai -kuvaelma
- Hautausmaavierailu Pyhäinpäivän alla
- Tilaisuudet, jossa lauletaan yksi virsi (esim. Suuvirsi tai Maa on niin kaunis)

KATSOMUSKASVATUS PÄHKINÄNKUORESSA

- ❖ **Jokaisella ihmisellä on katsomus:** Kaikilla ihmisillä on elämässään jotkut arvot ja tapa katsoa maailmaa, jotka vaikuttavat arkielämäämme, riippumatta siitä, kuulummeko mihinkään uskon-
tokuntaan tai tunnustammeko mitään uskontoa.
- ❖ **Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus on yleissivistävää:** Lasten tulee saada **tutustua** heitä ympäröiviin erilaisiin katsomuksiin, mutta katsomuskasvatuksessa ketään ei ohjata us-
konnon harjoittamiseen.
- ❖ **Varhaiskasvatuksessa katsomuskasvatus on kaikille lapsille yhteistä.** Se ei ole muusta elämästä irrallinen osa-alue vaan sen tulisi näkyä kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa aina moninaisuutta kunnioittavasta arvoperustasta lähtien. Se on **osa tavallista arkea**, ja se voi nä-
kyä esimerkiksi oppimisympäristöissä, lasten omaehtoisessa leikissä, ohjatuissa laulu- ja liikun-
taleikeissä, saduissa, tarinoissa ja kaikessa mahdollisissa toiminnassa.
- ❖ Katsomuskasvatuksessa **erilaisia katsomuksia tarkastellaan rinnakkain ja arvottomatta.** Uskontojen lisäksi huomioidaan uskonottomuus ja kaikki muut erilaiset katsomukset (mm. ekologisuus, vegaanisuus jne.)
- ❖ Varhaiskasvatuksessa **huomioidaan lapsiryhmässä esiintyvät katsomukset** – Kaikkiin maailman katsomuksiin ei tarvitse tutustua.
- ❖ Katsomuskasvatuksen **keskiössä on aina lapsi ja lähtökohtana lapsen etu:** Jokaisella lap-
sella on oikeus siihen, että varhaiskasvatusryhmässä tutustutaan hänen katsomukseensa ja jo-
kaista arvostetaan omana itsenään. **Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sel-
laisena kuin hän on.** Jokaisella lapsella on **oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon
otetuksi ja ymmärretyksi** omana itsenään sekä yhteisön jäsenenä.
- ❖ Katsomuskasvatus on **osa kokonaisvaltaista kasvatusta**, joka **tukee lapsen omaa identi-
teettiä** ja antaa kaikille lapsille **valmiuksia moniarvoisessa yhteiskunnassa elämiseen.** Eri-
laisiin katsomuksiin tutustuminen jo pienestä pitäen antaa lapselle välineitä moninaisuuden
kohtaamiseen sekä auttaa ymmärtämään toisenlaisia näkemyksiä ja näkemään ympäröivän
moninaisuuden rikkautena.
- ❖ Lapsen on hyvä **tunnistaa omat juurensa ja oma arvomaailmansa** (eli katsomuksensa), jotta
hän voi **oppia ymmärtämään ja kunnioittamaan toisia paremmin.**

- ❖ **Lapselle annetaan tilaa pohtia ja ihmetellä** katsomuksellisia asioita. Lapsi ei kuitenkaan voi ihmetellä tai pohtia asioita, joiden olemassaolosta hän ei tiedä. Kasvattajalla on siis rooli niin **uteliaisuuden ja kiinnostuneisuuden herättäjänä, tiedon välittäjänä kuin myös monipuolisten kokemusten mahdollistajana.**
- ❖ **Vältä stereotypisointia ja kategorisointia** sekä **huomioi moninaisuus** myös näennäisesti samanlaisen ryhmän keskuudessa: Myös kulttuurien ja katsomusten sisällä **jokaisella on oma ainutlaatuinen ja henkilökohtainen tapa katsoa maailmaa.**
- ❖ **Kasvattajien** (vanhempien, huoltajien, ammattilaisten) **tehtävänä on kasvaa itse ja kasvat-
taa lasta katsomusten välisen ystävyuden ja suvaitsevaisuuden hengessä.** Kasvattajien tulisikin siis pohtia myös ammatillisesta näkökulmasta omaa katsomustaan: Kuinka se näkyy omassa ajattelussa, arvomaailmassa ja asenteissa? Kuinka nämä heijastuvat omaan työhön?
- ❖ **Katsomuskasvatusta varhaiskasvatusyksiköissä toteuttaa yksikön oma henkilökunta** ja Kempeleessä heitä siinä tukevat evankelis-luterilaisen seurakunnan katsomuskasvatusmentorit.

Käytännössä siis:

- **Arjen tilanteet:**
  - Lapset voivat leikkiä esim. häitä, ristiäisiä tai vaikka nimiäisiä → Tämä avaa luonnollisen mahdollisuuden käydä lasten kanssa keskustelua erilaisista tavoista viettää kyseisiä juhlia.
  - Katsomukseen liittyvät ruuat ja ruokailutavat, pukeutuminen jne. → Henkilökunta tai lapsi itse voi avata tavan kulttuurista ja/tai katsomuksellisista taustaa.
- **Eettisen osaamisen aihealueet**, kuten ystävyys ja lähimmäisyys, hyvät tavat, toisen kunnioittaminen ja auttaminen, oikea ja väärä, luonto ja sen kunnioittaminen jne. ovat osa maailmanlaajuista arvopohjaa ja kuuluvat myös monien katsomusten oppeihin. Ne kuuluvat myös varhaiskasvatuksen arvoperustaan ja tukevat samalla katsomuskasvatuksen toteuttamisen taustalla vaikuttavia arvoja.
- **Kaikkien perheiden viettämät** erilaiset juhlat, tärkeät päivät ja ajanjaksot sekä tavat **huomioidaan yhdenvertaisesti suomalaisten perinteiden rinnalla.**
- Katsomuskasvatus avaa loistavan mahdollisuuden **yhteistyöhön vanhempien kanssa:** Muista, että **perheet itse ovat oman katsomuksensa parhaita asiantuntijoita.**

MATERIAALIA KATSOMUSKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEN TUEKSI

Tämä osio sisältää materiaalia katsomuskasvatuksen toteuttamisen tueksi. Osion on tarkoitus antaa henkilöstölle ideoita katsomuskasvatuksen toteuttamiseen valmiiden materiaaliesimerkkien kautta sekä inspiroida luomaan omanlaista, omalle lapsiryhmälle räätälöityä, varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta tukevaa toimintaa. Materiaalit on jaoteltu eri aihealueisiin Kempeleen evankelis-luterilaisen seurakunnan ja päiväkotien katsomuskasvatusyhteistyön toteuttamisen pohjaksi laaditun vuosikellon teemojen mukaisesti. Tässä kansiossa ne järjestäytyvät varhaiskasvatuksen toimintakauden mukaan elokuusta alkaen. Kansio sisältää suomalaisen kulttuuriperinteeseen ja sen myötä kristinuskoon pohjautuvaa materiaalia sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan ja katsomuskasvatuksen toteuttamisen taustalla vaikuttavien arvojen ja toimintaperiaatteiden omaksumista kehittävää ja tukevaa materiaalia. Moninaisuuden näkyväksi tekemistä, kohtaamista ja kunnioittamista sekä lapsen katsomuksellisen identiteetin muodostumista tuetaan myös eettisen osaamisen, oman ajattelun ja ilmaisun sekä tunnetaitojen kehittymistä tukevin materiaalein, jotka itsessään antavat lapsille myös työkaluja moninaisuuden ymmärtämiseen ja sen näkemiseen rikkautena. Teemakokonaisuuksien lisäksi osio sisältää myös muita ideoita katsomuskasvatusta tukevaan toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen.

Kansion materiaalien kokoamisessa on huomioitu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pedagogisen toiminnan viitekehyksen mukaiset oppimisen ja laaja-alaisen osaamisen alueet sekä lapsille luontevat tavat oppia: Leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaisu sekä osallisuus näkyvät kansion sisältöjen valinnassa. Katsomuskasvatusta tukevassa toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Kansioon on koottu valmiiksi eri teemojen alle tarinoita ja kertomuksia, kirjavinkkejä, musiikkia ja loruja sekä muita ideoita toimintaan. Liitteistä löydät lisää valmiita toimintaideoita sekä esimerkiksi tekijöiden itse kirjoittamia tarinoita, joita kaikkia voit käyttää joko sellaisenaan tai lapsiryhmän tarpeita ja toimintatapojanne vastaaviksi muokattuina. Liitteisiin viitataan teemoittain. Yhdistele materiaaleista lapsiryhmällesi sopiva toimintakokonaisuus tai käytä materiaaleja yksittäin muun toiminnan ohessa. Esimerkiksi kirjavinkkien kohdalla voit toteuttaa toimintaa lukutuokion muodossa tai esittää kirjan tarinan draaman keinoin näytellen itse, nukke- tai tikku-ukkoteatterina, legoilla, nukeilla tai vaikka pehmoeläimillä. Voit siis varioida toimintaa ja muokata materiaalia vapaasti juuri oman lapsiryhmäsi tarpeisiin, käsiteltäviin teemoihin ja tavoitteisiin sopivaksi! Kansion materiaaleja on mahdollista käyttää myös uskonnollisten tilaisuuksien vaihtoehdoisen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen tukena.

ELOKUU

UUDET KAVERIT ja ERILAISUUS

TARINAT/KERTOMUKSET:

Haataja, Hannele **Miian uusi ystävä (Liite 1)**

KIRJAT:

Kirkkopelto, Katri **Molli**

Kirkkopelto, Katri **Molli ja Kumma**

Kortelainen, Mikko **Kissa Kasuli ja eläinten turvametsä**

Lehtonen, Ulla **Metsän outo vieras**

Schomburg, Andrea ym. **Erilaiset ystävät**

Suutari, Mervi **Lotta Leppäkerttu on erilainen**

LAULUJA:

Jukka Salminen (san. & säv.) **Tule ystäväksi näin**

Kansanlaulu **Elefanttimarssi**

Kirkkomuskari **Körö-körötellen (s. 11)**
Ylös ja alas! (s. 26, myös sanoen)
Hiivin, marssin, laukkaan (s. 21)

Kirkkomuskari 2 **Pomppuruu (s. 26)**
Moottorit käyntiin (s. 49)

Lasten Virsi **Käteeni tartu (137)**

Pulputinpannu-orkesteri **Ystävyiden talo**

LORUJA:

Ipanakerä: **Ystävyiden ihmemaa (s. 42)**

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Piirtäkää/maalatkaa/muovailkaa/askarrelkaa/valokuvatkaa **omakuva** tai **kuva kaverista**. Kootkaa muotokuvista **yhteinen taideteos**.
- **Ystävyiden talo**: Askarrelkaa yhdessä ystävyiden talo, jonka voitte nimetä esimerkiksi päiväkotiryhmänne nimen mukaan. Lasten omakuvat voi laittaa kurkistelemaan talon ikkunoista. Ystävyiden taloon voi myös tehdä lasten kanssa **yhteiset säännöt**, jotta jokaisella on siellä turvallinen ja mukava olla.
- **Dramatisoikaa** jokin kirjavinkeistä itse näytellen tai nukke- tai tikku-ukkoteatterin, legojen, nukkejen tai pehmoeläinten ym. hahmojen avulla. Keksikää tarinalle vaihtoehtoisia loppuja pienryhmissä. Lopuksi lapset saavat esittää ideoimansa loppuratkaisut muille.
- Lasten kanssa voi myös **keskustella**, mitä erilaista ja samanlaista meissä kaikissa on. Huomataan, että meissä on eroista huolimatta paljon samaa.

LUONNON JA YMPÄRISTÖN KUNNIOITTAMINEN

TARINAT/KEROMUKSET:

Hyvän elämän tarinoita

Eläinten lepopäivä (s.22)

KIRJAT:

Kunnas, Mauri

Pieni luontokirja

Milner, Charlotte

Ihmeellinen meri

Rottböll, Grethe

Luontopartio pelastaa eläimiä

Tiitinen, Esko-Pekka

Pienenpieni

Tiitinen, Esko-Pekka

Pikkusiili Ihmetys

Vanhanen, Suvi

Lapsen oma luontokirja

Vierula, Hertta

Valaankantaja

Yoon, Naray

Mainio maapallo

LAULUJA:

Huovi, Hannele (san.)

Muumit: Meidän meri

Lasten Virsi:

Luonnonsuojelulaulu (LV 164)

Pokela, Marjatta (säv. & san.)

Ihme ja kumma

Rannankari, Tuomo

Sininen pallo

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Kuunnelkaa rauhallisia **luontoaiheisia lauluja** (esim. edellä mainittuja) esimerkiksi lepo-
hetkellä tai liikuntatuokion loppurentoutuksena. Kaverille voi antaa samalla vaikka pallo-
hieronta.
- Harjoitelkaa lajittelua ja **kierrättämistä**: Lehdistä voi leikata erilaisia kuvia tai käyttää oi-
keita tyhjentyneitä pakkauksia, joita lapset lajittelevat esimerkiksi kierrätysmerkein varus-
tettuihin pahvilaatikoihin. **Pohditaan yhdessä**, miksi on tärkeää kierrättää ja lajitella sekä
esimerkiksi miksei luontoa saa roskata. Aiheeseen virittäytymiseksi voi lukea esimerkiksi
Timo Parvelan tarinan: Tarpeellista tavaraa (esim. kirjassa Lasten oma vuosikirja, s. 96).
- **Tutustukaa monipuolisesti luontoon** ja eläimiin askartelujen, musiikin ja leikkien
kautta. Voitte valmistaa vaikka käsinukkeja, mallina kotimaan tai koko maailman eläimet,
lasten oman mielenkiinnon mukaan.
- Tutkikaa kasveja ja hyönteisiä luupeilla. Opetellaan lasten kanssa **jokamiehen oikeuksia**,
luonnon kunnioittamista sekä sitä, että myös kasvit, eläimet ja hyönteiset ovat tärkeä
osa luontoa, eikä niitä saa satuttaa.
- **Metsäretki (Liite 2)**

SYYSKUU

SYKSY

KIRJAT:

Niemelä, Reetta

Miljan syksy

Kruusval, Catarina

Ellenin omenapuu

LAULUJA:

Kirkkomuskari:

Ripsii, ropsii! (s. 45)

Pienen pieni sade (s. 49)

Tuulee, tuulee (s. 58)

Kirkkomuskari 2:

Tuuli ja omenapuut (s. 32)

Syksy on suuri (s. 35)

Sateenvarjon alla (s. 51),

Lasten Virsi:

Syysylistys (151)

Luonnonsuojelulaulu (LV 164)

Rasinkangas, Jussi (säv.)

On syksy niin ihmeellinen

Konola, Juhani (san.)

Englantilainen sävelmä

Syksy

suom. Puhtila, Sauvo

LORUJA:

Ipanakerä:

Metsässä (s. 61)

Syksy on mainio maalari (s. 67)

Kirkkomuskari 2:

Myrskytuulen aivastus (s. 38)

Omenapohatta (s. 38)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Metsäretki (Liite 2)**
- **Värisuunnistus** luonnossa (katso ”Lisää ideoita toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen” -osio)
- Järjestäkää **sadonkorjuujuhla**, jossa voidaan esimerkiksi yhdessä laulaa aiheeseen liittyviä lauluja, esittää esityksiä ja maistella syksyn satoa. Ottakaa lapset mukaan juhlan valmisteluun.

MIKKELINPÄIVÄ: ENKELIT

KIRJAT:

Kaskinen, Anna-Mari

Lapsen oma enkelikirja

LAULUJA:

Lasten Virsi:

Suojelusenkeli (44)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Askarrellaan** enkeleitä.
- **Heijastinsuunnistus** pimeässä huoneessa tai ulkona hämärällä.
- **Enkeli-hippa:** Valitaan hippa/hipat. Kaverin halaus toimii turvana: Hippa ei voi ottaa kiinni halaavia kaveruksia.

LOKAKUU

LÄHIMMÄISYYS, HUOLENPITO, TOISEN AUTTAMINEN ja YHTEISTYÖ

TARINAT/KERTOMUKSET:

Hyvän elämän tarinoita	Surullinen karhu (s. 59)
Lapsen Raamattu:	Rakasta lähimmäistäsi (Laupias samarialainen) Kadonnut lammas
Lapsen uskon avainsanat:	Lähimmäinen Turva
Srk:n perimätietona siirtynyt tarina	Sormet kiistelevät paremmuudestaan (Liite 3) Värisatu (Liite 4) & Avara maailma (Liite 5)

KIRJAT:

Bright, Rachel	Ihan itse, sanoi susi
Chiew, Suzanne	Stella ja toivomustähti
Harris, Isabel	Ystävämme kuu-ukko
Harry, Rebecca	Pikkupupun lahjatoive
Jakobs, Günther	Ketunpoika kiipelissä
Lempinen, Katariina	Ketunpoika ja suuri varjo
Menezes, Sueli	Tino, pieni tulikärpänen
Smallman, Steve	Minäkö kärttyinen!

LAULUJA:

Lasten Virsi	Ojennan käteni (139)
Kirkkomuskari	Iloinen karhu (s. 107)
Kirkkomuskari 2	Paimen etsii lampaitaan (s. 139)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Laupias Samarialainen** -nukketeatteri (Liite 6) ja **Kadonnut lammas** -nukketeatteri (Liite 7)

MARRASKUU

PYHÄINPÄIVÄ / KUOLEMA, SURU, KAIPAUS ja LOHTU

TARINAT/KERTOMUKSET:

Lapsen uskon avainsanat: **Kuolema**

KIRJAT:

Arjatsalo, Arvi **Auringonvärinen kissa**

Härmälä, Anna **Suruposki**

Issakainen, Tytti ym. Atte ja Anna: Meidän ja muiden uskonnot:
Kuoleman jälkeen (s.33)

Koskinen, Juha-Pekka **Hallava hevonen**

Perkiö, Pia **Ota syliin** -runokokoelma

Teckentrup, Britta **Muistojen puu**

Velthuijs, Max **Sammakko ja linnunlaulu**

LAULUJA:

Järvinen, Nestor (suom.) **Kysymyksiä**
Hagfors, E.-A. (säv.)

Tuomisaari, Kari (suom.) **On laiva valmiina lähtöön**
Ruotsalainen kansansävelmä

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Pöllöjen Pyhäinpäivä** -nukketeatteri (**Liite 8**)
- **Vierailkaa hautausmaalla** Pyhäinpäivän aikaan. Voitte myös sytyttää kynttilän.
- Lasten kanssa voi **pohtia** kuoleman, kaipauksen, ikävän ja surun **käsitteitä**. Milloin olet tuntenut ikävää/surua? Osaatko kuvailla miltä tai missä tunne tuntuu? Mikä sinua on helpottanut ikävän/surun keskellä?
- **Musiikkimaalaus**: Laittakaa taustalle soimaan musiikkia ja maalatkaa erilaisia tunteita.
- Aiheen käsittelystä voi seurata pohdintaa vielä pitkään. Anna lasten vapaasti ihmetellä, pohtia sekä esittää tulkintoja ja ajatuksia. **Mikään ajatus tai tulkinta ei ole väärä**. Ole tukena ja anna lapselle aito mahdollisuus oman ajatusmaailmansa avaamiseen.
- Vinkki: **Katso kuvaa** -menetelmä (Lisää ideoita toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen -osiosta)

LAPSEN OIKEUKSIEN PÄIVÄ

LAULUJA:

Salminen, Jukka (säv. & san.)

Lapsella on oikeus (Cd: Syötävän suloinen)

Soljander-Halme, Hannele
(säv. & san.)

Lapsella on oikeus (teoksessa: Lasten oma lauluvuosi)

LORUJA:

Ipanakerä:

Kaikenlaisia tunteita (s. 24)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Ideota vuosittain vaihtuvan teeman mukaiseen toimintaan** löydät esimerkiksi osoitteesta <https://www.lapsenoikeudet.fi/> → Lapsen oikeuksien päivä ja viikko
- Lasten kanssa voi myös **pohtia** ikätasoisesti lapsen oikeuksia: Mitä oikeuksia meillä on? Kuinka ne vaikuttavat elämäämme? Onko kaikilla samat oikeudet ja toteutuvatko ne oikeasti kaikkien lasten elämässä?
- **Me kaikki synnymme vapaina: Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus lapsille** -kirja (Helsinki: Lasten keskus 2008) esittelee julistuksen 30 artiklaa muokattuna lapsentajuisiksi ihmisoikeuksien julistuksen tekstistä. Teksti yhdessä havainnollistavan kuvituksen kanssa antaa lapselle selkeän käsityksen julistuksen hengestä ja sisällöstä.

NOOAN ARKKI

TARINAT/KEROMUKSET:

Lapsen Raamattu: **Nooa ja suuri vedenpaisumus** (Nooan arkki)

KIRJAT:

Cooling, Wendy & Dann, Penny **Eläinten suuri satukirja**

Goodwin, John **Arkillinen eläimiä**

LAULUJA:

Lasten Virsi **Nooan arkki** (91)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Leikkikää eläinaiheisia leikkejä, esimerkiksi **Laiva on lastattu** -leikkiä (teemana eläimet)
- **Vesi, maa, arkki -leikki** (Maa, meri, taivas -leikin säännöin). Lapset voivat liikkua alueelta toiselle myös eri eläinten tavoin (pareittain).
- Vinkki: Nooan arkki -kertomusta voi käsitellä myös esimerkiksi **Yhteisymmärrysviikon** yhteydessä (katso: Lisää ideoita toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen -osio: Uskontojen ja katsomusten välinen yhteisymmärrysviikko)

JOULUKUU

JOULUN AIKA

TARINAT/KEROMUKSET:

Lapsen Raamattu: **Jeesuksen syntymä** (joulu-evankeliumi)

KIRJAT:

Harry, Rebecca **Pikkupupun lahjatoive**

Sperring, Mark **Mailman paras lahja**

Kasuya, Masahiro **Mailman pienin joulukuusi**

Király, Réka **Pieni suuri tarina joulusta**

Vainio, Pirkko **Joulun valo**

Viherjuuri, Heidi **Hilja ja operaatio joulun taika**

LAULUJA:

Lasten Virsi: **Pieni liekki** (16)
Joulu saapuu jokaiselle (17)
Joulupuu on rakennettu (18) (viimeinen säkeistö tarvittaessa pois)

Kirkkomuskari: **Joulu hiipii hipsutellen** (s. 73)
Jouluhiiruli (s. 76)
Joulu tulee luoksemme (s. 79)

Kirkkomuskari 2: **Tallin eläinten kiitostanssi** (s. 84)
Tämä on tähti (77)
Viisi pientä tähteä (s. 77)

Huovi, Hannele (san.) **Joulu on tullut**
Setälä, Harri (säv.)

Erkko, J. H. (san.) **No, onkos tullut kesä**
Suomalainen kansansävelmä

Huovi, Hannele (san.) **Jouluystävä**
Perkiö, Soili (säv.)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Pohtikaa** yhdessä **joulun sanomaa**. Viettävätkö kaikki joulua? Mitä Sinä odotat joululta?
- **Perheille** voi antaa joulun ajaksi pienen **tehtävän** kirjoittaa, valokuvata tai piirtää omia jouluperinteitä. Vaikka ei viettäisi joulua, voi kertoa, mitä mahdollisella joululomalla perheen kanssa puuhattiin. Loman jälkeen voidaan yhdessä käydä läpi, millä tavoilla perheissä joulua vietettiin vai vietettiinkö lainkaan. Todetaan, että jokaisen perheen tapa on yhtä hyvä kuin toisenkin.
- **Virittäytykää joulun tunnelmaan** esimerkiksi jouluun kuuluvien perinteiden kuten joulukalenterin, -tarinoiden, -askartelujen ja -laulujen sekä leivonnan parissa. Jutelkaa, millaisia perinteitä kussakin perheessä on.

TAMMIKUU

TALVI

KIRJAT:

Kruusval, Catarina

Ellenin omenapuu

Niemelä, Reetta

Miljan talvi

LAULUJA:

Kirkkomuskari:

Leijailee! (s. 85)

Talven kukkaset (s. 87)

Valkoista ja ihanaa (s. 88)

Kirkkomuskari 2:

Missä se pakkaneen viipyy? (s. 94)

Aurinko ja kuu (s. 102)

Taivaallinen paappamme (s. 103)

Konttinen, Maija (san.)

Rati riti ralla

Suomalainen kansansävelmä

Lasten Virsi:

Luonnonsuojelulaulu (LV 164)

Kiitos talvesta (152)

LORUJA:

Ipanakerä:

Hangella (s. 127)

Kirkkomuskari 2:

Tunturituuli (s. 108)

Katsos noita ikkunoita talvella (s. 108)

Lumiukko (s. 108)

Lumiukko vauvoille (s. 108)

Talvisatu (s. 110)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Metsäretki (Liite 2)**
- **Etsikää** eläinten **jälkiä** hangelta ja pohtikaa mikä eläin minkäkin jäljen on jättänyt: Matkikaa eläinten liikkeitä. Millaisia erilaisia jälkiä sinusta jää, kun liikut eri tavoin?
- Vinkki: Kirkkomuskari 2: **Talvisadun** (s.110) voi toteuttaa myös **satuhierontana**

OMA NIMI

TARINAT:

Sunnuntaikertomuksia

Vauva talossa (s. 11)

KIRJAT:

Issakainen, Tytti ym.

Atte ja Anna: Meidän ja muiden uskonnot:
Nimen antaminen (s.111)

Navi, Tia

Seitsemän pientä elefanttia

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Mäkinen, A.: Lattiakuvat: **Nimi** (s. 29, muokattuna vaka:een sopivaksi)
- **Tutustukaa** yhdessä lapsiryhmän perheiden **erilaisiin tapoihin** nimen valinnan ja nimenantotilaisuuden suhteen, **leikkikää** yhdessä erilaisia nimenantotilaisuuksia.
- **Katselkaa** yhdessä lasten vauva-ajan **kuvia**. Vanhempia voi pyytää kirjoittamaan pienen **kertomuksen** (esimerkiksi lapsen nimen valinnasta ja nimenantotilaisuudesta), jotka luetaan päiväkodilla yhdessä ääneen. Kuviin voi askarrella kehykset. Kuvista ja niihin liittyvistä tarinoista voi rakentaa **näyttelyn** ryhmän tilaan.
- **Materiaalia ja ideoita aiheen käsittelyyn sekä tietoa eri kulttuurien tavoista:** Katso-muskasvatus.fi → Työn tueksi → Lasten kanssa arjessa katsomuskasvatuksessa → **Nimenantujuhla**

OLEN TÄRKEÄ JA ARVOKAS JUURI TÄLLAISENA

TARINAT:

Lapsen Raamattu **Kadonnut lammas** (s. 173)

KIRJAT:

Bell, Niina **Leppäkerttu ilman pilkkuja -musiikkisatukirja**

Kinnear, Nicola **Joskus täytyy uskaltaa**

Manninen, Kirsti **Viisi pientä hevosta**

Teckentrup, Britta **Rähmäreppylä**

LAULUJA:

Lasten Virsi: **Ihme** (107)

Kirkkomuskari 2: **Heilutellaan käsiä** (s. 27)
Vauvaräppi (s. 27),

LORUJA:

Ipanakerä: **Kaikenlaisia tunteita** (s. 24)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Pohtikaa** yhdessä mikä meissä on samaa ja mikä erilaista. Huomataan, että vaikka olemme kaikki ulkoisesti erilaisia, on meissä myös paljon samaa. Jokainen meistä on ainutlaatuinen ja yhtä tärkeä ja arvokas juuri sellaisena kuin on.
- **Minä pidän -draamaleikki:** Leikkikää leikkiä, jossa jokainen saa vuorollaan kertoa itsestään jonkin asian, mitä tykkää tehdä, esim.: ”Minä pidän hyppimisestä” tai ”Minä pidän piirtämisestä” Kaikki, jotka tykkäävät hyppiä / piirtää, astuvat askeleen eteenpäin. Nyt kaikki, jotka ottivat askeleen eteenpäin, saavat hyppiä / esittää pantomiimina piirtävänsä hetken. Sitten palataan paikoilleen ja on seuraavan vuoro kertoa, mistä hän pitää. Näin huomataan, että meillä on paljon yhteisiä mielenkiinnonkohteita ja asioita, joita voimme yhdessä tehdä.
- **Kirjavinkki:** Roskifte, Kristin: **Kaikki lasketaan**
- **Kadonnut lammas** -nukketeatteri (**Liite 7**)

HELMIKUU

KYNTTILÄNPÄIVÄ: VALO

TARINAT/KERTOMUKSET:

Lapsen Raamattu:

Simeon ja Hanna (kynttilänpäivä)

LAULUJA:

Krokkfors, Maisa (suom.)
Ranskalainen kansansävelmä

Tuiki, tuiki tähtönen

Lasten Virsi:

Valonsäde (108)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Aitlahti, K. ym: Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa: **Tähti -valoa jakamassa** (s. 117, muokattuna vaka:een sopivaksi)
- Lauletaan tuttua **Tuiki, tuiki tähtönen** -laulua eri kielillä

YSTÄVÄNPÄIVÄ

KIRJAT:

Bright, Rachel

Ikioma kamu

Grindley, Sally

Ystävyys on suuri onni
Tarinat: **Ollaan ystäviä & Kaipaamme sinua**

Király, Réka

Pieni suuri tarina ystävydestä

Sperring, Mark

Tassu tassussa

LAULUJA:

Jukka Salminen (san. & säv.)

Tule ystäväksi näin

Lasten Virsi:

Valonsäde (108)
Luurihallalle! (140)
Punainen mökki (146)

Petri Virtanen (san. & säv.)

Minun ystäväni

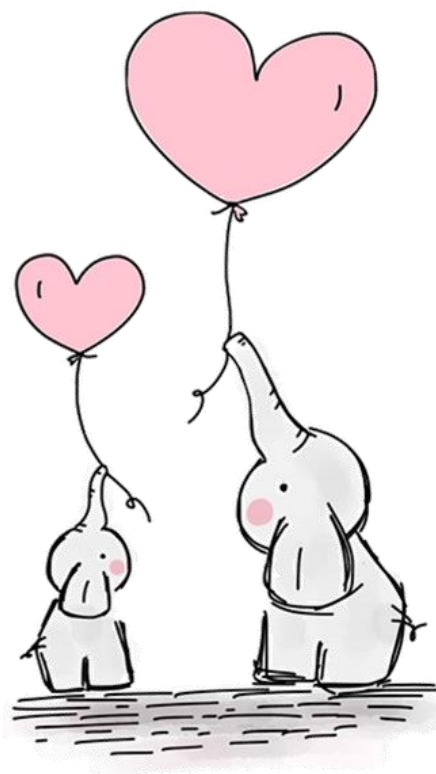
Suomalainen kansanlaulu

Lintuset

LORUJA:

Ipanakerä:

Ystävyden ihmemaa (s. 42)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Halaus-hippa:** Kun hippa saa jonkun kiinni, kiinnijäänyt jää paikoilleen ja kaveri voi pelastaa tämän halaamalla.
- Hannele Haataja & Sari Korhonen: **Nukketeatteri siitä, kuinka leikitään yhdessä ja ollaan ystäviä (Liite 9)**
- Aitlahti, K. ym: Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa: **Tähti-valoa jakamassa** (s. 117, muokattuna vaka:een sopivaksi). Harjoitus soveltuu teemansa puolesta käsiteltäväksi myös ystävänpäivän yhteydessä.
- **Pohditaan** yhdessä, kuinka olla hyvä kaveri. Voit käyttää apuna esimerkiksi Suomen Mielenterveys ry:n **tunne- ja kaveritaitokortteja**. (Vinkki: Mielenterveys ry:n nettisivuilta löydät paljon maksutonta ja kaikille vapaasti käytettävissä olevaa materiaalia.)

LASKIAINEN

TARINAT:

Haataja, Hannele; Helenius, Tanja
& Korhonen, Sari

Bernard-karhu säheltää (Liite 10)

Lasten oma vuosikirja

Laskiaismäessä (Pakkanen, Kaija)

KIRJAT:

Reinikainen, Satu

Ihme pääsiäinen! (laskiais-osuus)

LAULUJA:

Hellen, Immi (san.)
Suomalainen kansansävelmä

Poikaset, tyttöset kilvan (Lasten oma lauluvuosi)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Yhteinen **retki mäenlaskuun** (mukaan voi ottaa evääksi vaikka laskiaispullat)

KALEVALANPÄIVÄ

KIRJAT:

Kunnas, Mauri

Koirien Kalevala

LAULUJA:

Rasinkangas, Jussi (säv.)
Konola, Juhani (san.)

Tapio

Suomalainen kansansävelmä

Oli ennen onnimanni

Suomalainen runosävelmä

Vaka vanha Väinämöinen (Lasten oma lauluvuosi)

LORUJA:

Suomalainen kansansävelmä

Oli ennen onnimanni (lorutellen)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Kalevalan päivän aikoihin voidaan esimerkiksi **askarrella** Suomen kansalliseläimiä, **vierailla museossa**, viettää **isovanhempien/lähimmäisen** päivää, tutustua **perinneleikkeihin**, soittaa **kanteleella** jne. Kalevalanpäivän yhteydessä voi tutustua suomalaisten perinteiden lisäksi muihin lapsiryhmässä esiintyvien kulttuurien perinteisiin.

MAALISKUU

HYVÄT TAVAT:

Anteeksipyyttäminen ja -antaminen, jakaminen, huomaavaisuus

TARINAT/KEROMUKSET:

Hyvän elämän tarinoita

Onko vika olla sika (s. 34)

Kenguru käy ostoksilla (s. 47)

Enemmän kuin kaikki (s. 56)

Lapsen uskon avainsanat

Anteeksi

KIRJAT:

Freedman, Claire

Benjamin-karhu haluaa mukaan

Grindley, Sally

Ystävyys on suuri onni:

Tarina: **Anna anteeksi**

Harry, Rebecca

Pikkupupun lahjatoive

Knister

Viivi Villava

Navi, Tia

Seitsemän pientä elefanttia

Weninger, Brigitte

Pallo kuuluu kaikille

LAULUJA:

Kirkkomuskari:

Hyvät tavat (s. 98)

Lasten Virsi:

Anna anteeksi (62)

LORUJA:

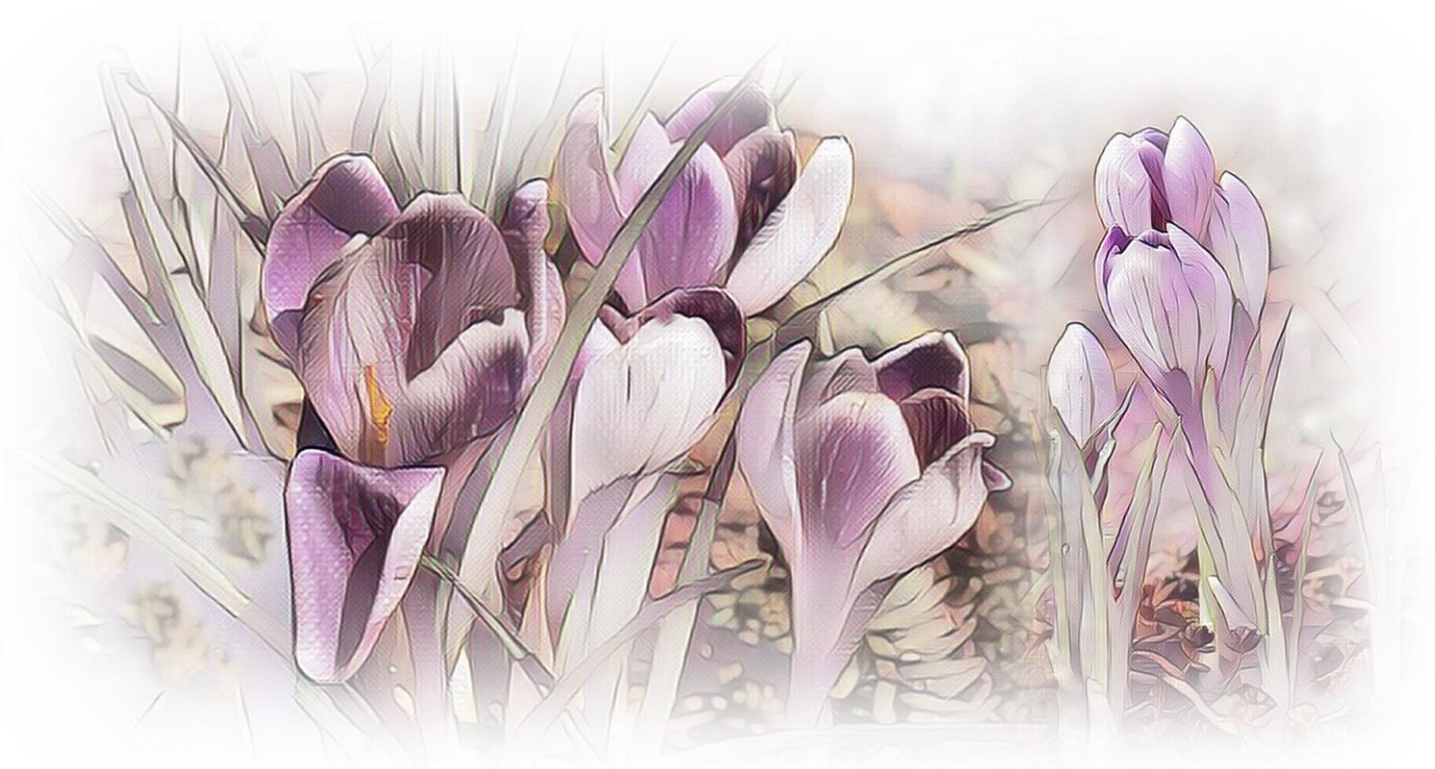
Ipanakerä:

Ilo kasvaa jakamalla (s. 151)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Aitlahti, K. ym: Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa: **Kultainen sääntö** (s. 77, muokattuna vaka:een sopivaksi)
- **Vinkki: Pallo kuuluu kaikille** -kirjaan liittyvä virikemateriaali opettajille ja vanhemmille osoitteessa www.lastenkeskus.fi.

HUHTIKUU

PÄÄSIÄINEN

TARINAT/KERTOMUKSET:

Helenius, Tanja

Elmo-orava ja kaverit: IHMEELLINEN PÄÄSIÄINEN
(Liite 11)

Lapsen Raamattu:

Jeesus ratsastaa Jerusalemiin (palmusunnuntai)
Ensimmäinen ehtoollinen (kiirastorstai)
Tyhjä hauta (pääsiäinen)
Jeesus elää! (pääsiäinen)

KIRJAT:

Reinikainen, Satu

Ihme pääsiäinen!

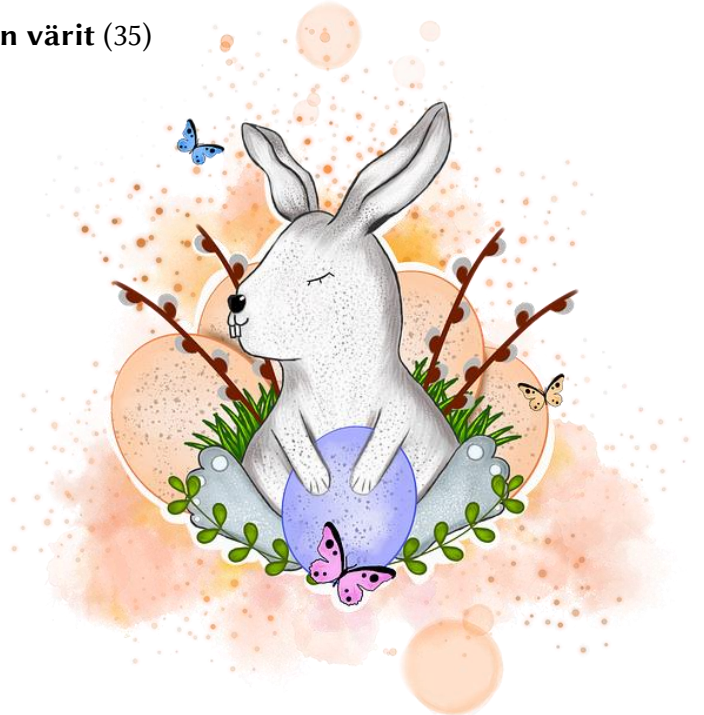
LAULUJA:

Huovi, Hannele (san.)
Perkiö, Soili (säv.)

Pääsiäismuna

Lasten Virsi:

Pääsiäisen värit (35)

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Vinkki: Pääsiäisen kulkua ja **symboliikkaa voi havainnollistaa ja konkretisoida** esimerkiksi neljän pääsiäismunan/laatikon avulla, joihin jokaiseen kätkeytyy yksi pääsiäisen ajan tarina (esim. Lapsen raamatun kertomukset) ja päivään liittyvä symboli. Tarinat voi kertoa yhdellä tuokiolla tai esimerkiksi yhden tarinan päivässä pitkin viikkoa.
- **Virittäytykää pääsiäisen tunnelmaan** tarinoiden ja kertomusten sekä askartelujen, musiikin ja laululeikkien avulla: Koristelkaa pajunvitsoja, kylväkää rairuhoa/ohraa/maisiinjyviä ja herkutelkaa juhla-ajan herkkuja jne.

TOUKOKUU

KEVÄT

TARINAT:

Helenius, Tanja

**Elmo-oravan, Putte-pupun ja Repolaisen
KEVÄTSEIKKAILU (Liite 12)**

KIRJAT:

Kruusval, Catarina

Ellenin omenapuu

Niemelä, Reetta

Miljan kevät

Melling, David

Huuko ja linnunpoikaset

LAULUJA:

Hellén, Immi (san.)
Kansansävelmä

Kaunis, kaunis aurinko paistaa

Kirkkomuskari:

Kevät (s. 114)
Iloinen karhu (s. 107)

Kirkkomuskari 2:

Aa-aa-aurinko (s. 118)
Aurinko (s. 120)
Iloinen kevät (s. 126) (viimeiset säkeet pois tarvittaessa)

Lasten Virsi:

Luonnonsuojelulaulu (LV 164)

Vuorinen, Olli (suom.)
Bellman, C. M. (säv.)

Tuuli hiljaa henkäilee

LORUJA:

Ipanakerä:

Kevät (s. 136)

Kirkkomuskari:

Auringonkukka (s. 125) (lorutellen kertosaettä)

Tynell, Hellin

Aurinko paistaa

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Metsäretki (Liite 2)**

LUONTO ja LUOMINEN

TARINAT/KERTOMUKSET:

Lapsen Raamattu:

Luominen

IDEOITA TOIMINTAAN:

- **Yhteinen maapallomme** -hetki lasten kanssa ja **Unelmien maapallo**- työskentely (Mollemmat löytyvät Käsi kädessä kohti katsomuksia: Opas katsomuskasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa -julkaisusta, s.22 ja s. 24. Linkki aineistoon Materiaalivinkkejä -osiossa → Materiaalia lapsiryhmään → Internetlähteet.)
- **Metsäretki** (Liite 2)

KESÄ – HEINÄKUU

KESÄ / LUONTO JA YMPÄRISTÖ

KIRJAT:

Niemelä, Reetta	Miljan kesä
Kruusval, Catarina	Ellenin omenapuu
Kruusval, Catarina	Ellenin kukkakirja

LAULUJA:

Huovi, Hannele (san.) Perkiö, Soili (säv.)	Väriarvoituksia
Kirkkomuskari:	Auringonkukka (s. 125)
Kirkkomuskari 2:	Perhoneito kesätuulissa (s. 138) Aamuruskon hengeä valo (s. 138) Katsos noita ikkunoita kesällä (s. 139) Kalat (s. 146)
Kansanlaulu	Hämä-hämä-häkki
Lasten Virsi:	Suvivirsi (150) Luonnonsuojelulaulu (LV 164)
Tengman, Helmi (san.) Suomalainen kansansävelmä	Pieni tytön tylleröinen

LORUJA:

Ipanakerä:	Metsässä (s. 61)
-------------------	-------------------------

IDEOITA TOIMINTAAN:

- Lauletaan tuttua Hämä-hämä-häkki -laulua eri kielillä
- **Metsäretki (Liite 2)**
- **Värisuunnistus** luonnossa (katso ”Lisää ideoita toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen” -osio)
- **Tutkikaa lähiluontoa**, kerätkää aarteita. Löydättekö lähiympäristöstä **Ellenin kukkakirjan** kasveja? Tutkikaa kasveja ja hyönteisiä luupeilla. Opetellaan samalla lasten kanssa **jokamiehen oikeuksia** sekä sitä, että myös kasvit ja hyönteiset ovat tärkeä osa luontoa, eikä niitä saa satuttaa.

LISÄÄ IDEOITA
TOIMINTAAN JA
MONINAISUUDEN
NÄKYVÄKSI TEKEMISEEN

KATSOMUKSELLISEEN TILAAN TUTUSTUMINEN

Katso ideoita: Katsomuskasvatus.fi → Työn tueksi → Lasten kanssa arjessa katsomuskasvatuksessa → **Katsomukselliseen tilaan tutustuminen**

Vierailkaa lasten kanssa erilaisissa ympäristöissä (kirkoissa, moskeijoissa, museoissa, luonnossa jne.) mahdollisuuksien mukaan.

Tutustukaa tilaan esimerkiksi ERI AISTIEN AVULLA:

- **Miltä tilassa näyttää:** Millainen valaistus tilassa on? Näetkö erilaisia värejä? Näetkö mielenkiintoisia esineitä tai rakenteita? Mitä symboleita näet? Tunnistatko niitä? Oletko nähnyt niitä jossain aiemmin?
- **Miltä tilassa kuulostaa:** Kuuletko musiikkia, laulua tai muita ääniä? Vai onko ihan hiljaista? Kaikuuko tilassa?
- **Miltä tilassa tuoksuu:** Tunnistatko tuoksun? Osaatko kuvailla tuoksua: Onko se makea, raikas, mausteinen...? Muistuttaako se sinua jostain?
- **Miltä tilassa tuntuu:** Tunnustele eri materiaaleja. Löydätkö jotain karheaa, sileää, pehmeää, lämmintä, kylmää..? Tunnetko olosi rauhalliseksi? Pelottaako? Jännittääkö? Herättääkö paikka uteliaisuutta? Onko sinulla muistoja tilasta?

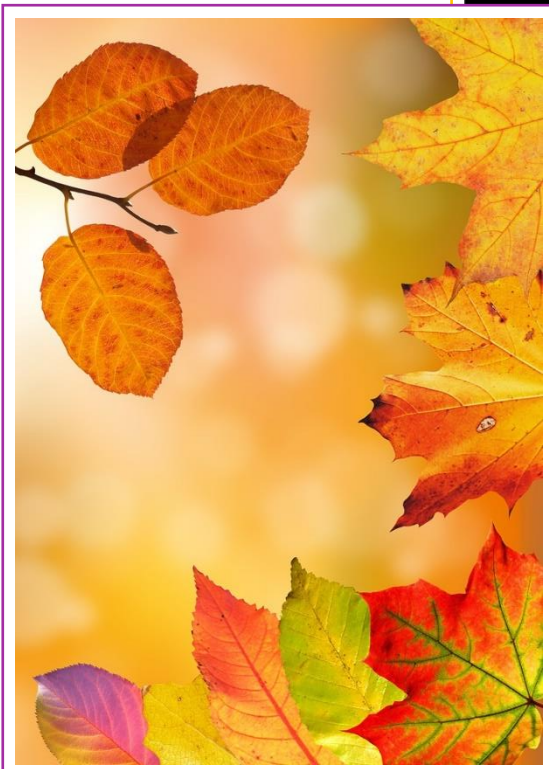
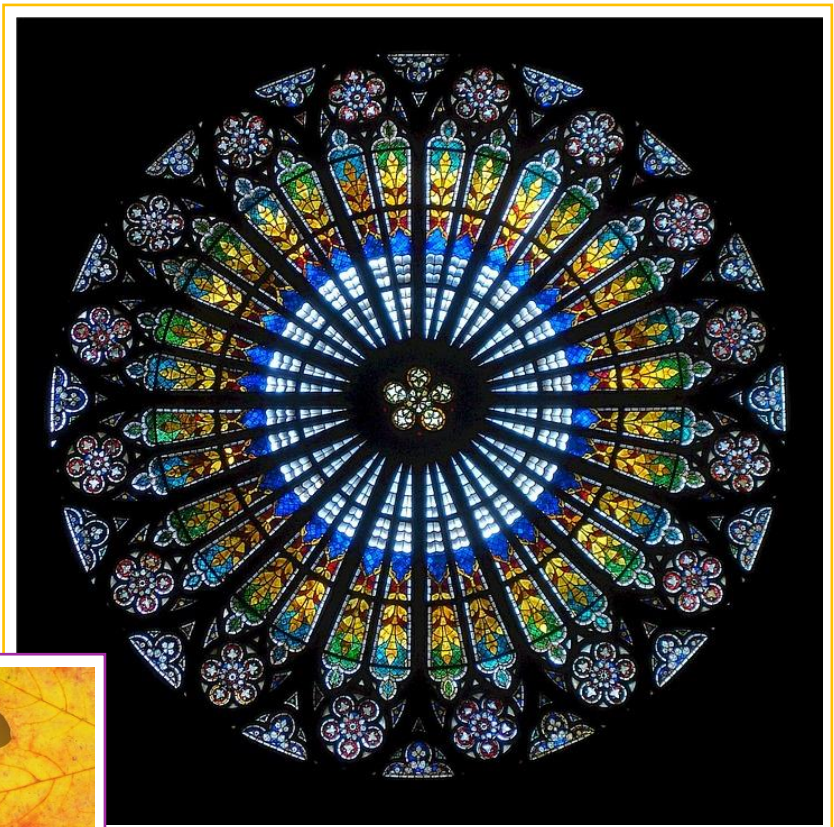
Tilaan voi tutustua myös monella muulla tavalla, tässäkin vain mielikuvitus on rajana: Kirkossa voidaan vaikka laskea enkeleitä, lasta voi esimerkiksi pyytää etsimään tilasta jotain kaunista tai paikan, jossa tuntuu mukavalta olla. Lapsi voi itse kuvata tai vaikka piirtää paikan tai yksityiskohdan tai vaihtoehtoisesti aikuinen tai toinen lapsi voi ottaa kuvan lapsesta hänen lempipaikassaan.

Samalla lapset pääsevät toiminnallisesti tutustumaan erilaisiin tiloihin ja voivat oppia esimerkiksi eri katsomuksiin liittyvää sanastoa ja terminologiaa sekä käyttäytymissääntöjä, mikäli toiminta tapahtuu esimerkiksi kirkossa tai muussa vastaavassa tilassa. Myös luonnossa liikkuesssa on omat sääntönsä (jokamiehen oikeudet), joita on syytä kunnioittaa ja joita lapset voivat samalla harjoitella. Tiloihin voi tutustua myös **kuvien kautta**.

VINKKI toiminnalliseen tilan tarkkailuun: VÄRISUUNNISTUS

Värisuunnistus on yksi esimerkki toiminnallisesta puuhasta, jonka avulla lapsia voi aktivoida havainnoimaan tilaa ja sen yksityiskohtia. Hankkikaa sisustusliikkeestä/rautakaupasta värilastuja tai leikatkaa paperista, kartongista yms. eri värisiä suikaleita tai ottakaa mukaan vaikka värikyniä tai liituja. Lasten tehtävä on tutkia ympäristöä ja löytää sieltä eri värejä. Löydetyt värit voi ikuistaa esimerkiksi valokuvaamalla. Luonnosta voi etsiä ja kerätä värikartan mukaan aarteita. Kuvia voi käydä läpi myöhemmin lapsiryhmän kanssa keskustellen tai koota niistä yhteisen taideteoksen.

KATSO KUVAA

Valitse lasten kanssa tarkasteltaviksi kuvia erilaisista ihmisistä erilaisissa tilanteissa, katsomuksellisista tiloista ja rakennuksista, symboleista jne. Katso kuvaa- menetelmää voi käyttää esimerkiksi kulttuuristen juhlapäivien yhteydessä. Oleellista on antaa lasten vapaasti kertoa omia havaintojaan kuvista. Aikuinen voi herätellä mielenkiintoa, esittää kysymyksiä ja ohjata kiinnittämään huomiota esimerkiksi kuvien yksityiskohtiin. Lasten kanssa voi pohtia esimerkiksi mitä kuva heidän mielestään esittää, mitä tilanteessa heidän mukaansa tapahtuu, onko kuvassa jotain tuttua? Mitä kuvan ihminen/ihmiset tekevät ja miksi? Minkälaisia tunteita kuva herättää ja minkä vuoksi: Onko kuva kaunis, pelottava, surullinen, jännittävä, hauska..?

Vinkki: Esimerkiksi Suomen mielenterveys ry:ltä voi tilata taidekortit lasten parissa työskenteleyn. Myös netistä löytyy ilmaisia kuvapankkeja (esim. Pixabay), joiden kuvat ovat vapaasti käytettävissä ja muokattavissa. Kansion liitteenä (**Liite 13**) on myös Tanja Heleniuksen Ateneumin taidemuseossa valokuvaamia teoksia, joita voi hyödyntää menetelmän käytössä. Myös osoitteessa Katsomuskasvatus.fi → Työn tueksi → **Lasten kanssa arjessa katsomuskasvatuksessa** on kuvitettuna erilaisia arjen tilanteita.

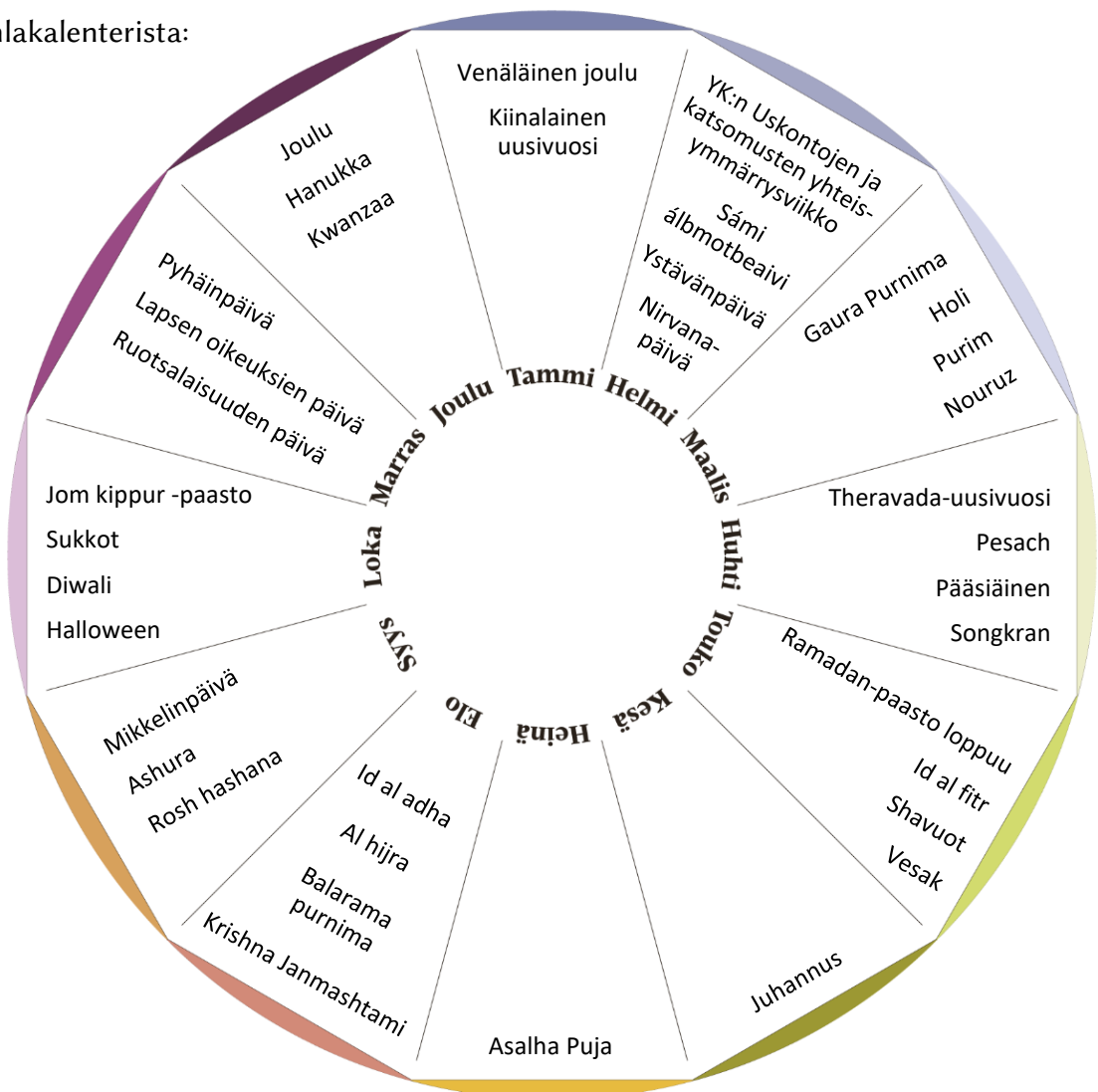
MONINAISUUDEN NÄKYMINEN OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

Lapsiryhmissä tulisi tutustua kaikkiin ryhmässä läsnä oleviin kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin. Oppimisympäristössä eri kulttuurien tulisi näkyä arjessa ja leikissä. Samoin kuin suomalaisen kulttuurin perinteet ja juhlat myös muiden lapsiryhmässä esiintyvien kulttuurien tärkeät päivät ja tavat huomioidaan vuoden kierrossa. Perheiden omaa asiantuntemusta tulisi käyttää apuna eri kulttuureihin tutustumisessa, sillä kaikki perheet toteuttavat katsomustaan omalla tavallaan.

JUHLAKALENTERI

Ryhmään voi rakentaa yhteisen kulttuuri- ja juhluvuosikellon, joka varmistaa kaikkien ryhmän lasten kulttuurin huomioimisen. Vuosikellon on hyvä olla esillä myös ryhmässä. Vuosikellon rakentaminen ja itse juhlapäivien huomioiminen ovat hyviä mahdollisuuksia yhteistyöhön vanhempien kanssa: Tällöin saadaan paras kuva siitä, mitä juhlia tai muita tärkeitä päiviä heidän katsomukseensa liittyy ja kuinka ne näkyvät juuri heidän perheessään.

Esimerkki juhlakalenterista:

Moninaisuuden tulisi näkyä luonnollisena osana kaikkialla oppimisympäristössä: LELUISSA, PELEISSÄ, KUVAOHJAUKSESSA jne.

Uskontojen ja katsomusten välinen YHTEISYMMÄRRYSVIIKKO

YK:n kansainvälistä uskontojen ja katsomusten yhteisymmärrysviikkoa juhlitaan vuosittain helmikuun ensimmäisellä viikolla. Katso lisää tietoa: <https://dialogikasvatus.fi/yhteisymmarrysviikko/>. Teemana voivat olla esim. **kultainen sääntö**, joka löytyy kaikista valtauskonnoista tai **Nooan arkki**, joka on yhteistä kertomuserinnettä sekä kristityille, muslimeille että juutalaisille.

KULTAINEN SÄÄNTÖ MAAILMAN USKONNOISSA

Etiikan **kultainen sääntö** ”Tee vain sellaisia tekoja, joita haluaisit itsellesi tehtävän” tai ”Älä tee muille sellaista, mitä et haluaisi itsellesi tehtävän” **esiintyy monissa suurissa uskonnoissa:**

- BUDDHALAISUUS: ”Tila, joka ei ole miellyttävä tai ilahduttava minulle, ei voi olla sellainen myöskään toiselle; miten voi vaatia toista hyväksymään tilan, joka ei ole miellyttävä tai ilahduttava minulle.”
- BRAHMALAISUUS: ”Älä tee toiselle sellaista, joka aiheuttaa sinulle itsellesi tehtynä tuskaa.”
- HINDULAISUUS: ”Kenenkään ei tule käyttäytyä toista kohtaan epämiellyttävästi. Tämä on moraalin perusta.”
- ISLAM: ”Kukaan teistä ei ole uskovainen niin kauan kuin hän ei toivo veljelleen sitä, mitä hän toivoo itselleen.”
- JAINALAISUUS: ”Ihmisen olisi vaellettava välinpitämättömänä maallisia asioita kohtaan ja kohdeltava kaikkia olentoja maailmassa siten kuin hän tahotoisi itse tulla kohdelluksi.”
- JUUTALAISUUS: ”Älä tee muille mitään, mitä et haluaisi itsellesi tehtävän.”
- KRISTINUSKO: ”Kaikki, mitä te tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille.”
- KUNGFUTSELAISUUS: ”Mitä et itse toivo, sitä älä tee myöskään toisille ihmisille.”
- TAOLAISUUS: ”Pidä naapurisi saavutuksia kuin omiasi ja hänen tappioitaan kuin omia tappioitasi.”
- ZARATHUSTRALAISUUS: ”Ainoastaan sellainen luonne on hyvä, joka ei tee toiselle mitään sellaista, joka ei olisi sille itselleen mieluista tai hyväksi.”

SUURET ELÄMÄNKYSYMYKSET

Lapsille tulisi antaa varhaiskasvatuksessa mahdollisuuksia pohtia suuria elämänkysymyksiä, joita ihmiset kautta aikain, kulttuurista ja katsomuksesta riippumatta, ovat kysyneet: Kuka minä olen? Miksi olen täällä? Mistä kaikki on saanut alkunsa? Mitä kuoleman jälkeen tapahtuu? Näitä asioita käsitellään myös tämän materiaalikansion teemojen kautta, mutta kysymykset nousevat usein pintaan arjen tilanteissa ja tähän onkin hyvä varautua sekä pohtimalla omaa että tutustumalla ryhmän lasten katsomuksellisiin ja kulttuurisiin taustoihin.

Täytyy muistaa, **ettei näihin kysymyksiin ole olemassa oikeaa tai väärää vastausta** vaan **oleellista onkin epätietoisuuden sietäminen ja erilaisten näkemysten esiin tuominen**. Kasvattajalla **ei tarvitse olla valmiita** tai niin sanottuja **oikeita vastauksia kysymyksiin**, joihin niitä ei ole kenelläkään muullakaan: Oman tietämättömyyden voi ihan suoraan ilmaista, samoin kun halutessaan sen, mihin itse mahdollisesti uskoo, mutta asioita ei voi esittää yhtenä totuutena vaan on tuotava ilmi myös muita näkökantoja asiaan. Samoin on **annettava lapsille vapaus esittää omia pohdintojaan ja tulkintojaan arvottomatta: Jokainen ajatus ja näkökulma on yhtä tärkeä ja arvokas**.

LIITTEET

Tarinan jälkeen voidaan keskustella tai tutkia, mitä samanlaista ja erilaista meistä ihmisistä löytyy; ulkonäkö, vaatetus, ruuat, juhlat ja kaikki mahdollinen, mitä lapsilta nousee.

Hannele Haataja

MIIAN UUSI YSTÄVÄ

Miia piti päiväkodistaan ja leikki aina ystävänsä Einon kanssa. Erityisesti he leikkivät pihalla olevassa vihreässä leikkimökissä. Heillä oli siellä salaisuus; he olivat löytäneet kauniin vanhan peltirasian, jonne piilottivat jalokiviä. Rasia laitettiin irronneen lattialaudan alle piiloon ja se oli heidän salaisuus.

Eräänä päivänä Miia tuli surullisennäköisenä kotiin päivähoitosta.

- Mikä sinulla on? kysyi äiti. Miia ei sanonut mitään.
- Onko jotain tapahtunut? äiti kysyi uudelleen.

Miia alkoi itkettää. Silloin äiti otti Miian syliin. Halasi ja silitti hiuksia. Miia alkoi tuntua paremmalle.

- Meidän ryhmään tuli uusi lapsi, Miia selitti hiljaa.
- Sepä mukavaa, äiti sanoi.
- Mikä hänen nimi on? äiti jatkoi.

Miia katsoi äitiä.

- Hän on Samir ja hän ei osaa oikein hyvin suomea, Miia tiesi.
- Mutta eihän se haittaa. Voit silti jutella hänelle, äiti lohdutti.
- Mutta, kun Eino leikki Samirin kanssa, eikä ollenkaan alkanut minua, ja meidän salaisuudenkin se paljasti Samirille, Miia selitti.
- Minkä salaisuuden? äiti ihmetteli.

Miia kertoi heidän jalokivirasiastaan ja sen piilosta surullisena.

- Minä suutuin Einolle, enkä leikkinyt sen kanssa koko päivänä, kertoi Miia jo vähän vihaisena.
- Kysytkö, että saatko tulla mukaan leikkiin? äiti kysyi.
- En! Menin heistä kauas ja murjotin, sanoi Miia.
- Jospa Eino halusi vain saada Samirin tuntevan olonsa tervetulleeksi teidän päiväkotiin. Samirilla on varmaan yksinäistä, kun ei tunne ketään ja ei osaa puhua suomea, äiti lohdutti.
- Huomenna sinä voisit mennä mukaan leikkimään. Kysy pääsetkö mukaan, äiti jatkoi.

Koko illan Miia mietti asiaa ja lopuksi ennen nukahtamistaan päätti heti aamulla kysyä, että pääseekö mukaan heidän leikkiin.

Seuraavana aamuna Miiaa hiukan jännitti mennä päiväkotiin. Mutta ensimmäisenä Eino tuli hänen luokseen hymyillen.

– Hei Miia! Tule leikkimään, Eino pyysi.

Miia hymyili ja vastasi iloisesti.

– Joo! Minä tulen, mutta missä Samir on? Minä haluaisin leikkiä hänenkin kanssa, Miia ihmetteli.

– Kyllä hän tulee ja sitten me leikitään kolmestaan! innostui Eino.

Kun äiti kotona kyseli Miialta päivän kuulumisia, Miia kertoi, että oli saanut uuden ystävän Samirista.

– Hän on mukava ja keksii erilaisia leikkejä. Me opetettiin Einon kanssa hänelle uusia sanoja, Miia selitti.

– Mitä sanoja? äiti uteli.

–No, lelujen nimiä ja muuta, en minä nyt kaikkea muista, hymyili Miia.

– Hänellä on kiiltävät ja kiharat hiukset. Ja kauniit nappisilmät, Miia jatkoi.

Miia oli iloinen ystävistään Einosta ja Samirista. Illalla sängyssään Miia mietti, mitä mukavaa he tekisivät seuraavana päivänä ja löytyisikö rasiaan lisää jalokiviä. Se oli nyt heidän kolmen yhteinen salaisuus.

METSÄRETKI

Luonto on oiva oppimisympäristö. Eri vuodenaikoina pääsemme ihastelemaan luontoa kaikin aistein, katsellen, kuunnellen, tunnustellen, tuoksumalla ja jopa maistellen. Yhtenä osana pyhän ja hengellisyyden kokemiseen yhdistetään usein rauha, hiljaisuus ja läsnäolo. Metsä oppimisympäristönä tarjoaa mainion mahdollisuuden myös tähän: Lasten kanssa voi metsäretken päätteeksi esimerkiksi tehdä rauhoittumista, läsnäoloa ja hiljentymistä tukevan harjoitteen, jossa lapset ohjataan asettumaan metsässä itselle mukavaan paikkaan, missä kuunnella hetki rauhassa ympäristön ääniä. Lapsia voi myös ohjata hengittämään rauhallisesti ja sulkemaan silmät halutessaan.

Metsäretken jälkeen voidaan vielä palata aiheeseen esimerkiksi tekemällä lasten kanssa **äänimaisema** kuulluista äänistä: Jokainen voi muistella itselleen mieluista kuulemaansa ääntä (linnunlaulua, puron solinaa, tuulen huminaa, oksien rasahduksia jne.). Yksi lapsista saa aloittaa äänimaiseman luomisen matkimalla kuulemaansa ääntä. Jokainen saa vuorollaan osallistua äänimaiseman luomiseen omalla valitsemallaan äänellä. Näin teos kasvaa pikkuhiljaa ja tuloksena syntyy yhteinen äänimaisema yhdessä koetusta retkestä.

Aiheen käsittelyä voi edelleen jatkaa esimerkiksi **maalaamalla** metsäretken tunnelmaa sopivan taustamusiikin soidessa, **askartelemalla** löytyneistä aarteista yhteisen teoksen tai **laulamalla** aiheeseen liittyviä lauluja. Yhdessä koetusta retkestä voi myös tehdä esimerkiksi ryhmän oman **satuhieronnan**, johon ottaa mukaan lasten kertomia kokemuksia ja esimerkiksi heidän hiljentymisharjoituksessa kuulemiaan ääniä. Satuhieronnan taustalle voi laittaa soimaan esimerkiksi rauhoittavia metsän ääniä.

Seuraavalla sivulla on esimerkki lapsiryhmän yhteisen retken ja oman äänimaisemaharjoitteen pohjalta kootusta metsäaiheisesta satuhieronnasta, jota voi vapaasti käyttää sellaisenaan myös yksittäisenä harjoitteena tai yhdistää sen lapsiryhmän omaan metsäretkeen, jolloin sen voi myös muokata omaan retkeen sekä juuri kyseisen ryhmän lasten kokemaan pohjautuvaksi. Voi myös muokata tarinaa vuodenajan mukaan! Satuhierontaa voi käyttää myös metsäretken virittelevänä harjoitteena esimerkiksi retkeä edeltävänä päivänä.

Tiia Helenius

KEVÄISESSÄ METSÄSSÄ -satuhierontatarina

	(Alussa kädet lepäävät selän päällä)
On kuulas keväinen aamu. Lähdemme aamupalan jälkeen yhdessä kohti lähimetsää.	(Silitä hartioita kämmenillä) (Painele kämmenillä rauhallisesti ympäri selkää)
Maassa on vielä kuuraa, ja lätäköt ovat jäässä. Jää rapsahtelee rikki kumisaappaidemme alla. Aurinko lämmittää jo ihanasti pieniä poskia säteillään. Se paistaa puiden lomasta myös metsään.	(Tee sormen päillä jään risahduksia) (Silitä laajenevin liikkein koko selkää) (Tee valonsäteitä pitkin selkää ylhäältä alas)
Saamme hengittää raikasta ilmaa ja nähdä kuinka melkein kaikki lumi oli jo sulanut puiden alta. Jäljellä oleva lumi kimmeltää auringon säteiden osuessa siihen. Näyttää kuin hangella olisi pieniä timantteja.	(Silitä laajenevin liikkein koko selkää) (Tee kämmenillä pientä pyöritystä selälle) (Tee sormenpäillä hangen tuiketta)
Keräämme maahan tippuneita oksia, joista rakennamme yhdessä majoja.	(Silitä hellästi pitkin käsiä ja jalkoja)
Retken päätteeksi saamme valita itsellemme oman paikan, jossa rauhoittua ja kuunnella hiljaa metsän salaperäisiä ääniä.	(Aseta kämmenet selälle)
Suljemme silmämme ja vedämme syvään henkeä. Metsän tuoksu täyttää nenän ja sammal kutittaa paljasta kättä.	(Silitä selkää laajenevin liikkein) (Sipsuta kämmeniä hellästi)

Kuulemme oksien rapinaa,
veden solinaa,
tuulen huminaa,
lintujen laulua,
ja hiiren vipellystä.

(Silitä käsiä ja jalkoja)
(Piirrä juoksevaa vettä pitkin selkää)
(Tee tuulen liikettä selälle)
(Piirrä sormilla lintujen laulua)
(Tee sormenpäillä hiiren askelia)

Taitaapa joku epäillä kuulevansa
myös keijujen kuiskauksia
ja sisiliskon suhinaa sammaleen alla.

(Sipsuta selkää sormenpäillä)
(Tee sormenpäillä sisiliskon liikkeitä)

Kun avaamme silmämme,
aurinko tuntuu paistavan entistä kirkkaammin
ja metsän värit hohtavat kuin sadussa.

(Aseta kämmenet selälle)
(Silitä kämmenillä laajenevin liikkein
pitkin selkää)
(Sipsuta sormenpäillä ympäri selkää)

Palatessamme päiväkodille
aurinko on sulattanut jään rapakoista
ja pienet vesipisarat juoksevat kuin kilpaa
räystäältä roikkuvia jääpuikkoja pitkin.

(Tee kämmenillä askelia)
(Tee sormenpäillä pisaroiden kulkua)

Metsän tuoksu on jäänyt muistoksi nenään.

(Silitä rauhallisesti ylhäältä alas)

Sen pituinen se.

(Kädet jäävät lepäämään selän
päälle)

Perimätietona siirtyneet seurakunnan lastenohjaajien itse tekemät kertomukset ja tarinat

SORMET KIISTELEVÄT PAREMMUUDESTAAN

– YHTEISTYÖSSÄ ON VOIMAA!

Eräänä päivänä sormet alkoivat riidellä siitä, kuka niistä on paras, vahvin ja mahtavin. Etusormi aloitti sanomalla, että hän on selvästi vahvin, sillä hän jaksaa vetää sormikoukkua (näytetään, miten sormikoukkua vedetään). Keskisormi siihen tuumasi, että ei, kyllä hän on paras. Hän nimittäin on kaikkein pisin (näytetään). Nimetön mietti, mitä sanoisi, kunnes tuumasi, että hän on paras, sillä hän saa kantaa sormusta (näytetään). Pikkurilli oli tässä vaiheessa jo kovin mietteliäänä, mutta keksi sanoa, ettei hän ainakaan ole huonoin, niin kuin peukalo! Pikkurillillä sentään on ihan vieressä se vahvin sormikoukkua vetävä sormi, pisin keskisormi ja sormusta kantava nimetön. Peukalokos siitä ärsyyntyi eikä keksinyt mitään muuta kuin sanoa, ettei hän kyllä huonoin ole! Siinä vaiheessa etusormi keksi ehdottaa, että kokeillaanpas nostaa yksinään paperia pöydältä, siinä näemme, kuka meistä on paras, vahvin ja mahtavin. Ja näin ne kaikki kokeilivat yksitellen (sormet vuoronperään, vähän vaikeroiden ja valittaen...). Kunnes käy ilmi, ettei kukaan pysty siihen yksin, mutta sitten he keksivät kokeilla sitä yhdessä ja kas kummaa – sehän onnistuu!

Perimätietona siirtyneet seurakunnan lastenohjaajien itse tekemät kertomukset ja tarinat

VÄRISATU

Kerran värit kinastelivat siitä, kuka on kaunein ja tärkein luonnossa. Valkoinen väri aloitti väittelystä. Se piti itseään hyvin kauniina ja hienona.

Valkoinen: Minusta ovat kaikki värit lähtöisin. Katsokaa pilviä taivaalla, olen antanut niille väriä. Oletteko mitään niin kaunista ennen nähneet? Entä sitten lumi? Kaikki pitävät lumen hohtavasta valkoisuudesta. Omasta mielestäni olen hyvin sievä.

Musta: Miltä näyttäisi valkoinen ilman minua? Minun rinnallani kaikki värit pääsevät oikeuksiinsa. Musta on hyvin hienostunut väri, eikä ollenkaan niin surullinen kuin monet ihmiset luulevat. Olen antanut monille kauniille linnuille väriä. Miltä näyttäisi keltainen korppi tai punainen pääskynen? Kaiken kaikkiaan olen hyvin tärkeä, se sanoi ja poistui arvokkaasti taaemmaksi.

Punainen: Kuka täällä loukkaa minua? Jos ei pääskynen olekaan punainen niin ovathan monet kauniit kukat punaisia ja ihmiset rakastavat punaista väriä. Punainen on hyvin ruullinen väri. Punainen on punainen hohtava ja iloinen. Kaikki pitävät punaisesta koska se on suurenmoinen. Olen aivan korvaamaton, se sanoi ja punastui.

Sininen: Minä olen hyvin tarpeellinen, sillä minua on kaikkialla. Olen antanut väriä järven pintaan, sinikellon silmiin ja taivaalle, jossa valkoiset pilvet purjehtivat.

Keltainen: Tuo on kyllä aivan liian korkealentoista minulle. Mutta kuunnelkaapas tätä. Kaikki lapset piirtävät auringon keltaiseksi ja se on minusta hyvin miellyttävää. Sitä paitsi, kun me sinisen kanssa liitymme yhteen, meistä tulee vihreää ja syksyllä voin taas muuttaa vihreän keltaiseksi.

Vihreä oli hyvin vihainen, kun se ei ollut saanut koko aikana puheenvuoroa, vaikka se omasta mielestään oli tärkein väri. Katsokaa ruohoa, kukkasia, metsää, kukkasten lehtiä ja varsia, pensaita ja puita ne ovat kaikki vihreitä. Entäpä puolukan varvut ja sammal, eikö kaikki luonnossa ole vihreää? Vihreä oli niin kiukkuinen, että se oli muuttunut tumman vihreäksi.

Vihreä: ”Minä olen tärkein, paras ja kaunein!!!”

Se oli pahinta mitä pitkään aikaan oli kuultu. Vihreä väri oli huutanut, eikä se ollut sallittua värien keskuudessa.

Toiset värit päättivät antaa vihreälle pienen opetuksen. Ensin valkoinen otti oman värinsä pois, eikä missään ollut enää vaaleanvihreää. Sitten musta veti oman värinsä pois, eikä missään ollut enää tummanvihreää. Punainen otti punaisen värinsä pois ja kun männyn kuori ei ollut enää punainen, eikä kukka vihreän varren päässä ollut punainen, ei vihreä näyttänyt kauniilta. Sitä ei voitukaan verrata punaiseen. Kun sininenkin otti värinsä pois, näytti vihreä ikävältä, kun sitä ei voitu katsoa sinistä järveä ja sinistä taivasta vasten. Viimeiseksi veti keltainen värinsä pois, eikä vihreällä ollut silloin vihreän hehkua vaan se oli muuttunut väriksi, joka ei ollutkaan mikään väri.

Sillä ei ollut nimeä.

Silloin vihreä huomasi olleensa aivan liian ylpeä ja itsekäs. Silloin se huomasi, että tarvitsee kaikkia värejä ollakseen oma itsensä. Toisetkin värit huomasivat, että ne tarvitsevat kaikki toisiansa ja antoivat värinsä toisilleen. Maailma oli jälleen kaunis.

Perimätietona siirtyneet seurakunnan lastenohjaajien itse tekemät kertomukset ja tarinat

AVARA MAAILMA

Olipa kerran talo, jossa oli kolme kotia. Yhdessä kodissa asui ihmisiä, jotka olivat tulleet Afrikasta. He olivat lähteneet pakoon sotaa ja nälkää. Nyt he saivat olla rauhassa tässä talossa. He olivat maalanneet ikkunapuitteensa keltaisiksi. Se muistutti heitä entisen kotimaansa auringosta ja lämmöstä silloinkin, kun syyshämärä vihmoi vettä ikkunaan.

Toisessa kodissa asui mummo. Hän oli maalannut ikkunansa pielet vihreiksi. Ihan vaan sen vuoksi, että hän pienenä tyttönä asui maalla ja kesäkaudet juoksenteli paljain varpain vihreällä nurmikolla.

Kolmannen kodin asukkaat olivat tulleet kaukaa idästä, Aasiasta saakka. Sota oli hajottanut heidänkin perheensä ja rikkonut kodin. Heidän ikkunanpuitteensa olivat punaiset. Punainen muistutti heitä kiinanruusuista, jotka kukkivat heidän entisen kotinsa pihamaalla.

Kaikki talon asukkaat olivat ystäviä keskenään. Heidän oli hyvä asua siinä talossa. Eräänä syysiltana talon pihalle lensi parvi pieniä keltasiipisiä lintuja. Kaikki tulivat ulos niitä katsomaan.

- Ne lentävät etelään, kesämaahan, sanoivat Afrikasta tulleet ihmiset ja koti-ikävä häivähti heidän kasvoillaan.

Toiset asukkaat lohduttivat heitä.

- Lähetetään yhdessä sinne terveisiä, he sanoivat ja lintujen pyrähtäessä lentoon kaikki sanoivat yhdessä: *Lasten Virsi 142 säkeistö 1 laulaen tai lausuen*. (Lopun voi muuttaa: "...kerro, että täällä voidaan hyvin ja ajatellaan Afrikkaa.")

Mutta pian pihalla oli jo uusia punasiipisiä lintuja.

- Lennättekö te Aasiaan?, kyselivät ne, joiden entisen kodin pihalla kukkivat kiinanruusut. Linnut eivät vastanneet, nousivat vain siivilleen ja ihmiset puhuivat niille: *Lasten Virsi 142 säkeistö 2 laulaen tai lausuen*. (Lopun voi muuttaa: "...kerro, että täällä voidaan hyvin ja ajatellaan Aasiaa.")

Puissa oli vielä kaiken kirjavia lintuja. Nekin laskeutuivat pihamaalle. Minnehän ne olivat lähdössä, pohtivat ihmiset hymyillen. Voisivatkohan ne lentää kaikkialle maailmaan? Ja niin ihmiset halusivat lähettää terveisiä kaikille, varsinkin niille, jotka elivät surun ja vaikeuksien keskellä:

Lasten Virsi 142 säkeistö 3 laulaen tai lausuen. (Lopun voi muuttaa: "...kerro, että täällä voidaan hyvin ja ajatellaan kaikkia.")

Kun kaikki linnut olivat lähteneet, ihmiset ottivat toisiaan kädestä kiinni ja katselivat ystäviään. Vaikka he olivat erilaisia ja eri paikoista kotoisin, he olivat silti hyviä ystäviä toisilleen ja pitivät toisistaan huolta.

Tarvikkeet (jos haluaa käyttää rekvisiittaa):

- talo, jossa kolme ikkunaa erivärisillä ikkunan pielillä (keltainen, vihreä ja punainen)
- eri kokoisia ja näköisiä nukkeja ihmisiksi
- erilaisia lintuja
- voi toteuttaa myös erilaisilla kuvilla

Kempeleen srk:n lastenohjaajat
Muokattu Raamatun kertomuksesta
LAUPIAS SAMARIALAINEN

Teema: Lähimmäinen ja auttaminen

Tarvikkeet

- tummia kankaita vuoriksi
- naruja tms. millä tehdään tie
- 4 nukkea (haavoittunut ihminen, 2 ohikulkijaa, laupias samarialainen eli auttaja)
- aasi/hevonen (lelueläin)
- majatalo
- kolikkorahoja

Ennakkovalmistelut:

Tehdään kankaista vuoret ja naruista tie. Laitetaan haavoittunut ihminen makaamaan tielle. Haavoittuneelle voi laittaa siteen päähän, käteen, jalkaan tms. Laitetaan majatalo paikoilleen. Auttajalle (laupiaalle samarialaiselle) kolikkorahat sekä aasi/hevonen.

Kertomus (kertoen):

Eräs mies oli ollut matkalla kaupungista toiseen vuoristojen välissä kulkevaa tietä pitkin. Matka oli vaarallinen, sillä vuorten takana asui rosvojoukko. Niinpä tälläkin kertaa rosvot olivat hyökänneet miehen kimppuun, ryöstäneet häneltä kaikki rahat, repineet vaatteet ja haavoittaneet miestä. Haavoittunut mies makasi tiellä odottaen apua.

Jonkun ajan päästä tietä pitkin kulki mies, joka huomasi tiellä makaavan haavoittuneen. Mutta mitä tapahtuikaan! Mies ei mennyt auttamaan haavoittunutta, vaan jatkoi matkaansa nopeasti rosvoja peläten.

Kohta tiellä kulki toinen mies. Hänkin huomasi haavoittuneen. Eikä hänkään auttanut vaan kii-rehti pois. Haavoittunut yritti huutaa apua, mutta hänen äänensä ei kuulunut minnekään.

Taas alkoi kuulua askelia. Tietä pitkin lähestyi samarialainen mies aasin kanssa. Hän huomasi haavoittuneen ja juoksi kiireesti haavoittuneet luokse. Samarialainen satoi haavoittuneelta mieheltä haavat, nosti hänet aasinsa selkään ja lähti kohti kaupunkia.

Kaupunkiin päästyään samarialainen vei haavoittuneen miehen majataloon hoidettavaksi ja antoi majatalon isännälle rahaa, jotta isäntä hoitaisi haavoittuneen kuntoon. Samarialainen lupasi tulla myöhemmin maksamaan lisää, jos hänen antamansa rahat eivät riittäisi.

Lopuksi

- Voidaan keskustella, kuka näistä kolmesta tiellä kulkeneesta miehestä oli haavoittuneen lähimmäinen/auttaja (ensin pitänee pohtia, mitä tarkoittaa lähimmäinen)
- Voidaan keskustella oikeasta ja väärästä, kuka teki oikein, kuka väärin
- Miten me voimme auttaa toisia?
- Tämän voi myös toteuttaa näytellen tai aiheen käsittelyä voi jatkaa näytellen (lapset voivat näytellä esim. auttamiskohtausta)

Kempeleen srk:n lastenohjaajat
Muokattu Raamatun kertomuksesta
KADONNUT LAMMAS

Teema: Olemme kaikki yhtä tärkeitä, Huolenpito, Auttaminen

Tarvikkeet

- vihreä kangas niityksi
- tummia kankaita vuoriksi
- sininen kangas tms., jolla tehdään vesialue
- kiviä
- nukke paimeneksi
- lampaita
- aitaus lampaille esim. puutikuista

Ennakkovalmistelut:

Tehdään kankaista niitty, vuoret ja laitetaan sininen kangas tms. vedeksi. Kiviä voi laittaa vuorten lähellä ja muuallekin, jos haluaa. Tehdään lampaille aitaus (puutikuista yms.). Laitetaan paimen ja lampaat niitylle.

Kertomus (kertoen):

Olipa kerran eräs mies, paimen, jolla oli sata lammasta. Joka päivä paimen vei lampaansa niitylle, missä ne saivat syödä tuoretta ruohoa ja juoda virkistävää vettä. Paimen piti hyvää huolta lamppaistaan. Paimenella oli paimensauva, jolla se saattoi pelastaa lampaat pulasta tai hätistellä petoja (esim. susia) pois lampaiden luota. Lampaat saivat viettää niityllä päivät ja kun ilta oli tulossa, paimen johdatti ne takaisin kotiin omaan aitaukseensa.

Taas kerran paimen tuli lampaiden kanssa kotiin, laittoi ne aitaukseen ja laski samalla, että kaikki lampaat ovat tallessa (voidaan laskea lampaita ... 1, 2, 3... 97, 98, 99). Mutta mitä ihmettä, yksi lammas puuttui! Missä se oikein oli? Paimen oli jo huolissaan, kohta olisi aivan pimeää. Niinpä paimen sulki aitauksen portin ja lähti takaisin niittyä kohti. Mutta kadonnutta lammasta ei näkynyt niitylläkään. Missä se voisi olla?

Paimen huuteli lammasta ja kuljeskeli ympäriinsä. Mitään vastausta ei kuulunut. Paimen jatkoi matkaansa ja huuteli lammasta. Yhtäkkiä kuului vaimea BÄÄ! Paimen kuunteli tarkkaavaisesti ja huhuili uudelleen. Taas kuului BÄÄ! Paimen lähti äänen suuntaan ja huhuili lammasta. BÄÄ, BÄÄ, BÄÄ! Silloin paimen huomasi, että lammas-parka oli jumissa kivikossa. Paimen juoksi äkkiä lampaan luokse ja irrotti sen jalan kivikosta. Paimen nosti lampaan hartioilleen ja kantoi sen kotiin. Kotona paimen laittoi lampaan jalkaan lääkevoidetta ja päästi sen muiden lampaiden luokse aitaukseen. Muutkin lampaat olivat todella innoissaan, kun kadonnut lammas oli palannut kotiin. Myös paimen oli siitä onnellinen, sillä kaikki lampaat olivat hänelle yhtä tärkeitä.

Lopuksi

Keskustelun aiheita:

- Karkaaminen tai eksyminen
- Mitä voi tehdä, jos joutuu esim. kaupassa eroon äidistä tai isästä?
- Miksi paimen halusi löytää kadonneen lampaan?

Tämän voi myös toteuttaa näytellen tai aiheen käsittelyä voi jatkaa näytellen sekä askarrellen, leikkien piilosta (missä on kadonnut lammas), piilottaa lampaita ja etsiä niitä. Tähän voi liittää matematiikkaa, laskemista jne.

Eila Pelttari

PÖLLÖJEN PYHÄINPÄIVÄ

Ohjaajalla on iso ja pieni pöllö (käsinuket tai pehmot). Huoneen eteen tai piirin keskelle rakennetaan hautausmaa kankaalla, jolle levitetään hiekkaa tai hallaharso lumeksi, lyhtyjä tai tuikkuja ja havunoksia.

Kerronta:

Kaksi pöllöä istuu puussa. Toinen on iso, vanha ja viisas, toinen pienempi, nuori ja utelias. Vanhaa pöllöä alkaa väsyttää, ja niin se sanoo nuorelle pöllölle:

- Minä menen tuohon läheiseen puuhun nukkumaan, mene sinä vaikka pienelle iltalennolle.

Pikku pöllö lehahtaa lentoon. Se kaartaa ison kierroksen, lentelee, katselee ja tarkastelee allaan levittäytyvää maisemaa, kunnes huomaa jotain hyvin erikoista. Se pudottaa korkeutta säikähtäneenä ja huudahtaa:

- Tähtitaivas on pudonnut maahan! Tämä pitää mennä kertomaan vanhalle ja viisaalle pöllölle.

Se kiiruhtaa hädissään vanhan pöllön luokse.

- Herää, herää, tähtitaivas on pudonnut maahan.

Vanha pöllö herää, oikoo sulkiaan ja sanoo:

- Voi sinua, ei se ole tähtitaivas. Sinä olet lennellyt tuolla hautausmaan yllä. Etkö tiedä, että nyt on PYHÄINPÄIVÄN AIKA. Ihmisillä on tapana viedä kynttilöitä omaistensa ja ystävien haudoille. Sillä tavalla he muistavat kuolleita rakkaitaan.
- Miksi ihmisten pitää kuolla, kysyy pikku pöllö ihmeissään.
- Kun ihminen tulee oikein vanhaksi ja väsyneeksi, hän haluaakin kuolla, se on ihmisen oikeus, sanoo vanha pöllö.
- Niin, niin, mutta minä olen kuullut, että lapsi ja nuorikin voi kuolla, miksi? Haluaa pikku pöllö tietää.
- Siihen en osaa antaa sinulle vastausta, sanoo vanha pöllö, mutta jatkaa:
- Muista, että Hyvä Jumala on luvannut pitää jokaisesta huolta myös kuoleman jälkeen.
- Se on turvallista tietää, sanoo pikkupöllö.

- Kun ihminen kuolee, jatkaa vanha pöllö, hänen ruumiinsa on kuin vanha vaate, joka haudataan tuonne hautausmaalle. Sielu menee Jumalan luokse.
- Kuolema on surullinen asia, sanoo pikku pöllö.
- Niin on, mutta ihmisillä on lupa itseä, surra ja kaivata. Aina kun he muistelevat rakkaitaan ja vievät kynttilöitä ja kukkia tuonne hautausmaalle, he tuntevat olevansa vähän lähempänä kuolleita rakkaitaan.
- Lähdetäänkö vielä yhdessä lentelemään hautausmaan ylle, kun siellä on niin kaunista, pyytää pikku pöllö.
- Lähdetään vaan, mutta ollaan aivan hiljaa. Hautausmaalla ei sovi metelöidä.

Yö on kirkas ja kynttilät loistavat. Pöllöt lentelevät kaikessa rauhassa ja toteavat, että kaikkialla on todella kaunista.

Hannele Haataja & Sari Korhonen
NUKKETEATTERI SIITÄ,
KUINKA LEIKITÄÄN YHDESSÄ JA OLLAAN YSTÄVIÄ

Nukkehahmoiksi voi valita sellaiset käsinuket, jotka löytyvät päiväkodista; vaikka eläinhahmot. Nukketeatteri alkaa jollain sopivalla soittimella, esim. triangelin soitolla.

Kertoja: Olipa kerran kolme ystävää: Maija, Riitta ja Mikko.

(Tässä kohtaa nuket nousevat esiin ja sanovat omat nimensä.)

He kaikki olivat päiväkodin samassa ryhmässä ja leikkivät aina yhdessä. Eräänä päivänä sai ottaa oman lelun mukaan päiväkotiin. Riitta ja Mikko ovat ottaneet mukaan hienot dinot. He leikkivät niillä aivan kaksistaan.

(Mikko ja Riitta ihailevat dinojaan, millaisia ne ovat ja leikkivät niillä.)

Mutta Maija olikin ottanut mukaansa ponin.

(Maija tulee paikalle poni kädessään.)

Maija: Minäpä hyppään koreammalle kuin nuo dinot. Katsokaa, NÄIN!

Mikko: Ei ponit voi leikkiä dinojen kanssa!

Riitta: Ponit ovat ihan tyhmiä. Mene pois!

Maija: Niin, mutta tämä poni onkin saladino, niin se voi leikkiä dinojen kanssa.

Mikko: Mutta dinoilla ei ole hiuksia niin kuin tuolla ponilla.

Riitta: Ja sinullakin on ihan tyhmät pitkät hiukset.

(Maija lähtee suruissaan pois. Mikko ja Riitta jatkavat leikkimistä)

Kertoja: Miltä Maijasta nyt tuntuu? Onko Maija surullinen?

(Kuunnellaan lasten antamia vastauksia.)

Kertoja: Pian kuitenkin Mikosta ja Riitasta dinoleikki ei enää tunnu mukavalta.

Riitta: Mitä nämä dinot nyt tekisivät?

Mikko: En minä tiedä. Maija keksii aina hyviä leikkejä. Kysytään Maijalta.

Kertoja: Huudetaan yhdessä Maija takaisin: Maijaa!

(Maija tulee.)

Riitta: Anna anteeksi! Sinulla on sievät hiukset. Tulisitko meidän kanssa leikkimään?

(Ystävykset alkavat leikkiä yhdessä kolmestaan.)

Kertoja: Nyt he leikkivät yhdessä, ja heillä on hyvä mieli. Me kaikki ehdutaan leikkimään, vaikka olemme erilaisia.

Nukketeatteri loppuu jollain sopivalla soittimella, esim. triangelin soitolla.

Lopuksi laululeikki, joka voi olla esimerkiksi: Tule ystäväksi näin

Hannele Haataja, Tanja Helenius & Sari Korhonen

BERNARD-KARHU SÄHELTÄÄ

Eräänä talvisena päivänä Bernard-karhu lähti kävelyille ja huomasi pian, että hänen ystävänsä Jänöjussi oli laskemassa kelkalla mäkeä. Bernard päätti yllättää Jänöjussin ja hyppäsikin kelkan kyytiin juuri, kun Jänöjussi oli lähdessä laskemaan mäkeä. Jänöjussi säikähti ja kelkka syöksyi hurjaan vauhtiin! Kun kelkka pysähtyi mäen alla, Jänöjussi kääntyi ihmeissään katsomaan, kuka hänen kyytiinsä oli hypännyt. Bernardhan siellä jo hypähteli hangessa seisaallaan ja hihkui isosti ”uudestaan”! ”Miksi sinä yhtäkkiä silleen pomppasit kyytiin, kysymättä edes lupaa”, tiedusteli Jänöjussi Bernardilta. ”Lupaa, ai miten niin lupaa?”, kummisteli Bernard. ”Ei kait siihen tarvitse lupaa, jos haluaa mäkeä laskea”, Bernard hihkui. Jänöjussi puisteli päätään ja sanoi: ”Kyllä se olisi ihan kohteliasta ja reilua kysyä lupa, saako tulla kyytiin, eikä vaan pompata sinne kesken kaiken!” Tästäkö Bernard äimistyi ja ihmetteli, häntä alkoi hieman kaduttaa ja nolottaa. ”Anteeksi, anteeksi oikein paljon Jänöjussi”, Bernard sipisi. ”Ai mitä sinä sanoit”, tiedusteli Jänöjussi. Bernard huokasi ja sanoi: ”Anna anteeksi Jänöjussi, minä olin vähän liian innokas ja villi, ensi kerralla minä kyllä muistan pyytää ensin luvan!” Bernard jäi vielä hieman pohtimaan tapahtunutta, kun heidän kaverinsa Kiira-kettu ja Kalle-koira jo viilettivät mäkeä alas ja huusivat yhteen ääneen: ”Saadaankos mekin tulla laskemaan teidän kanssa hurjaa mäkeä?!” Niinpä ystävykset päättivätkin jatkaa mäenlaskua yhdessä, nyt kun Bernardkin oli oppinut pyytämään luvan ja osasi pyytää myös kauniisti anteeksi.

Tanja Helenius

Elmo-orava ja kaverit:

IHMEELLINEN PÄÄSIÄINEN

- Elmo:** Minun nimeni on Elmo-orava ja olen nuori ja utelias orava. Tänään lähdän tutkimaan, mitä kotimetsän ulkopuolelta löytyy. Pakkaan mukaan eväspussukan ja lähdän kohti tuntematonta. Ulkona paistaa ihanaasti aurinko ja minua lallatuttaa... Ohoh! Mitä tuolla puun takana on?! Nyt kyllä vähän jännittää.. Hei, mutta, oletkos se sinä Repolainen?
- Repolainen:** No minähän se täällä istuskelen. Mihinkäs sinä Elmo olet matkalla?
- Elmo:** Lähdin etsimään, mitä kotimetsän ulkopuolelta löytyy.
- Repolainen:** No sepäs kuulostaa mielenkiintoiselta. Saisinkos minä tulla mukaan?
- Elmo:** No tottakait saat tulla!
- Repolainen:** Oletkos sinä pakannut kuinka paljon tavaraa tuonne sinun pussukaasi? Aiotko mennä kuinka kauas?
- Elmo:** No minä otin eväät mukaan, ettei nälkä iske. En minä varmaan kauhean kauas voi lähteä...
- Repolainen:** Hei, eikös tuolla ole Putte-pupu? Mitä se oikein tekee?
- Putte:** Voi, voi, mihin se on mennyt....? Minä en löydä sitä mistään...

- Elmo:** Mitä sinä oikein etsit?
- Putte:** Ai hei Elmo ja Repolainen! Minä etsin minun kadonnutta pääsiäismunaani.
- Repolainen:** Mikä ihmeen pääsiäismuna? Mikä ihme se semmoinen pääsiäinen on?
- Elmo:** Onko se pääsiäinen jotain syötävää?
- Putte:** No ei se pääsiäinen mitään syötävää ole! Se on semmoinen juhla..
Mutta niitä pääsiäismunia voi syödä juurikin silloin pääsiäisen aikaan.
Ne on tehty suklaasta, nam!
- Repolainen:** Suklaasta! Voi hurja, miten minä tykkään suklaasta.
- Elmo:** Ja minä! Se on kyllä toiseksi paras herkku käpyjen jälkeen. Mutta en minä kyllä ole siitä pääsiäisestä aiemmin kuullut. Mitä silloin tehdään tai miten sitä sitten juhlitaan?
- Putte:** No kuuleppa sitä pääsiäistä juhlitaan monin tavoin. Voi hakea sellaisia pajunoksia ja koristella niitä ja laittaa maljakkoon. Ja sitten saa syödä paljon niitä sulkaamunia. Ja voi laittaa sellaista rairuohoa kasvamaan. Pääsiäinen on ilon juhla.
- Repolainen:** Mitä ihmeen pajunoksia, miksi sellaisia koristellaan?
- Putte:** Kauan aikaa sitten Jerusalemissa vietettiin pääsiäisjuhlaa, jonne myös Jeesus ja opetuslapset olivat menossa. Jeesus kulkikin kaupunkiin aasilla ratsastaen ja ihmiset seisoivat tien varressa heilutellen palmunoksia. Meillä ei täällä Suomessa ole palmunoksia, niin siksi me koristellemme pajunoksia.

- Elmo:** Ai jaa, tuohan kuulostaa ihan järkevältä. Minä olenkin kuullut siitä Jeesuksesta aiemminkin.
- Repolainen:** No mitä muita asioita siihen pääsiäiseen ja Jeesukseen sitten liittyy?
- Putte:** No esimerkiksi niitä rairuohon siemeniä voi kylvää multaan kasvaamaan. Siellä ne siemenet sitten heräävät elämään, kun niitä kastelee ja niistä kasvaa sitten sellainen pääsiäisruoho eli se rairuoho. Ja sitten siihen ruohon voi laittaa vaikka sellaisia pieniä koristetipuja seisoskelemaan. Ne tiputkin kertoo kasvamisesta. Ja kun ne kuoriutuvat munasta, niin se on sellainen uuden elämän ihme. Silloin kauan aikaa sitten pääsiäisaamuna Jeesus ei enää ollutkaan siellä haudassa, se hauta oli tyhjä!
- Elmo:** No mitä ne suklaamunat sitten tarkoittaa? Liittyykö nekin siihen Jeesukseen? Ai söikö se Jeesuskin niitä suklaamunia?
- Putte:** Pääsiäiseen liittyen voimme syödä suklaamunia, niissä on yleensä joku yllätyskin sisällä. Kuten oikeissa munissa on se tipu sisällä. Ja kun se tipu kuoriutuu ulos sieltä munasta, niin se taas tarkoitti sitä Jeesuksen tyhjää hautaa. Sitä en kyllä tiedä, söikö Jeesus suklaamunia.
- Repolainen:** No onpas paljon kaikkea ihmeellistä! Kylläpä se pääsiäinen onkin sitten iloista ja ihmeellistä aikaa!
- Elmo:** Hei! Katsokaas, mikäs tuolla oikein on? Tuolla pensaas takana! Vaan sehän on Putte se sinun kadonnut pääsiäismunasi!
- Putte:** Mahtavaa Elmo! Onneksi se löytyi. Voidaankin mennä yhdessä maistelemaan, miltä se maistuu.
- Kaikki yhdessä:** **Hyvää pääsiäisen aikaa kaikille!**

Tanja Helenius

Elmo-oravan, Putte-pupun ja Repolaisen

KEVÄTSEIKKAILU

- Repolainen:** Vaan jopas on ihanan aurinkoinen sää tuolla ulkona. Olivatkohan ystäväni Elmo-orava ja Putte-pupu jo heränneet? Täytyypä lähteä katsomaan.. (lähtee ulos kotoaan, tömistelee yms. ääniä)
- (tähän väliin peipon ääntä)
- Oi, että tuolla kauempana kyllä lauleskelee Pirre Peippo aivan ihanalla äänellään!
- Putte:** Huomenta Repolainen, minne olet matkalla?
- Repolainen:** Huomenta Putte! Lähdin katsomaan joko sinä ja Elmo olette heränneet. Oletkos nähnyt Elmoa jo tänä aamuna?
- Putte:** Kyllä se taisi äsken tuossa viipottaa melkoista vauhtia, mihin lie ollut niin kiire. Ei edes ehtinyt minua huomata, vaikka yritin moikata!
- Elmo:** (puuskuttaen paikalle) Huh-huh, onpas tässä hommaa! Ai moi, Repolainen ja Putte, mitäs te täällä ihmettelette?
- Repolainen:** No juuri kyselin Putelta, että onkos hän sinua nähnyt. Ja Putte kertoi, että juoksentelet täällä hirmuista vauhtia menemään. Mikä ihme niin kovan kiireen on aiheuttanut?
- Elmo:** No kuuleppa, se on kesä tulossa ja minä olen vielä ihan talviturkissani! Henri Harakka hoksautti, että jos juoksen lujaa, niin turkkini vaihtuu nopeammin!

- Putte:** (hihitellen) Voi Elmo sinua! Luulenpas Henrin sinua vähän juksanneen.. Ei se sinun turkkisi taida sen nopeammin vaihtua, vaikka minkälaista vauhtia pidät.
- Elmo:** Eikö? No mitäs järkeä tässä sitten on?
- Repolainen:** Eiköhän se sinun turkkisi vielä vaihdu, kunhan sen aika on. Keskittyisit nyt näihin kaikkiin muihin luonnossa tapahtuneisiin muutoksiin.
- Putte:** Kuuntelepas Repolaista Elmo, hän on ihan oikeassa. Sinulta menee koko tämä kevät ohi tuossa hupsutuksessasi! Oletkos huomannut, kun lumi on sulanut ja puissa on jo silmuja? Niin ja minun äitini kukkapenkissä jo tulppaanit kukkivat iloisesti. Ja linnut laulavat suureen ääneen täällä metsässämme, jopa Pirre Peippo, kuuletkos? (peipon ääntä)
- Elmo:** Vau... No nyt on kyllä osa jäänyt huomaamatta. Olen tainnut kulkea niin kiireisenä, että en ole ehtinyt ympärilleni katsella... (nolona)
- Repolainen:** No eipäs siinä mitään, lähdetäänkö yhdessä tutkimaan, mitä muita keväänmerkkejä löydämme täältä metsästämme?
- Putte ja Elmo:** Mennään vaan!
- Putte:** Tiedättekös, minä kuulin, kun Pauliina Pöllö kertoi poikasilleen siitä, kun Taivaan Isä loi tämän maailman. Ja varmasti se on luonut tämän meidän metsänkin! Ja siksi me saamme joka kevät ihastella kaikkia puita ja kukkia, mitkä taas alkavat kasvaa.
- Repolainen:** Niinpä. Mutta tästä meidän metsästämme pitää kyllä pitää myös huolta! Kerran minä näin, kun eräät ihmiset nakkasivat eväsretkellään roskat metsään. Niin ei kyllä saa tehdä.

Elmo:

No ei todellakaan! Ja eikös se Taivaan Isä myös sanonut, että siitä luonnosta pitää huolehtiakin. Mutta ehkä kaikki ihmiset ei ole aivan ymmärtäneet sitä.. Mutta siinä yhdessä lasten virressäkin lauletaan siitä, että meidän pitää suojella ja varjella luonnon puhtautta.

Putte:

Niin lauletaankin, minäkin tiedän sen lasten virren! Olen kuullut, kun eräät lapset sitä ovat täällä meidänkin metsässä laulaneet. Mutta siinä lauletaan myös leskenlehdestä. Lähdetäänkö etsimään, löytäisimmekö me mistään leskenlehteä?

Repolainen:

Lähdetään vaan. Minäpä luulen, että niitä voisi olla tuolla päin, missä Pirre Peippo on koko aamun lauleskellut. Voitaisiin mennä sieltä ensin etsimään.

Elmo:

Jep, ja minäkin taidan hidastaa tahtiani, että ehdin ihastella ympärilläni olevia kevään merkkejä.

(peipon laulua)

Tanja Helenius (Ateneumin taidemuseo)

Helene Schjerfbeck: Toipilas

Tanja Helenius (Ateneumin taidemuseo)

Hugo Simberg: Haavoittunut enkeli

Tanja Helenius (Ateneumin taidemuseo)

Hugo Simberg: Iltaa kohti

Tanja Helenius (Ateneumin taidemuseo)

Robert Wilhelm Ekman: Kinkeripäivän aamuna

Tanja Helenius (Ateneumin taidemuseo)

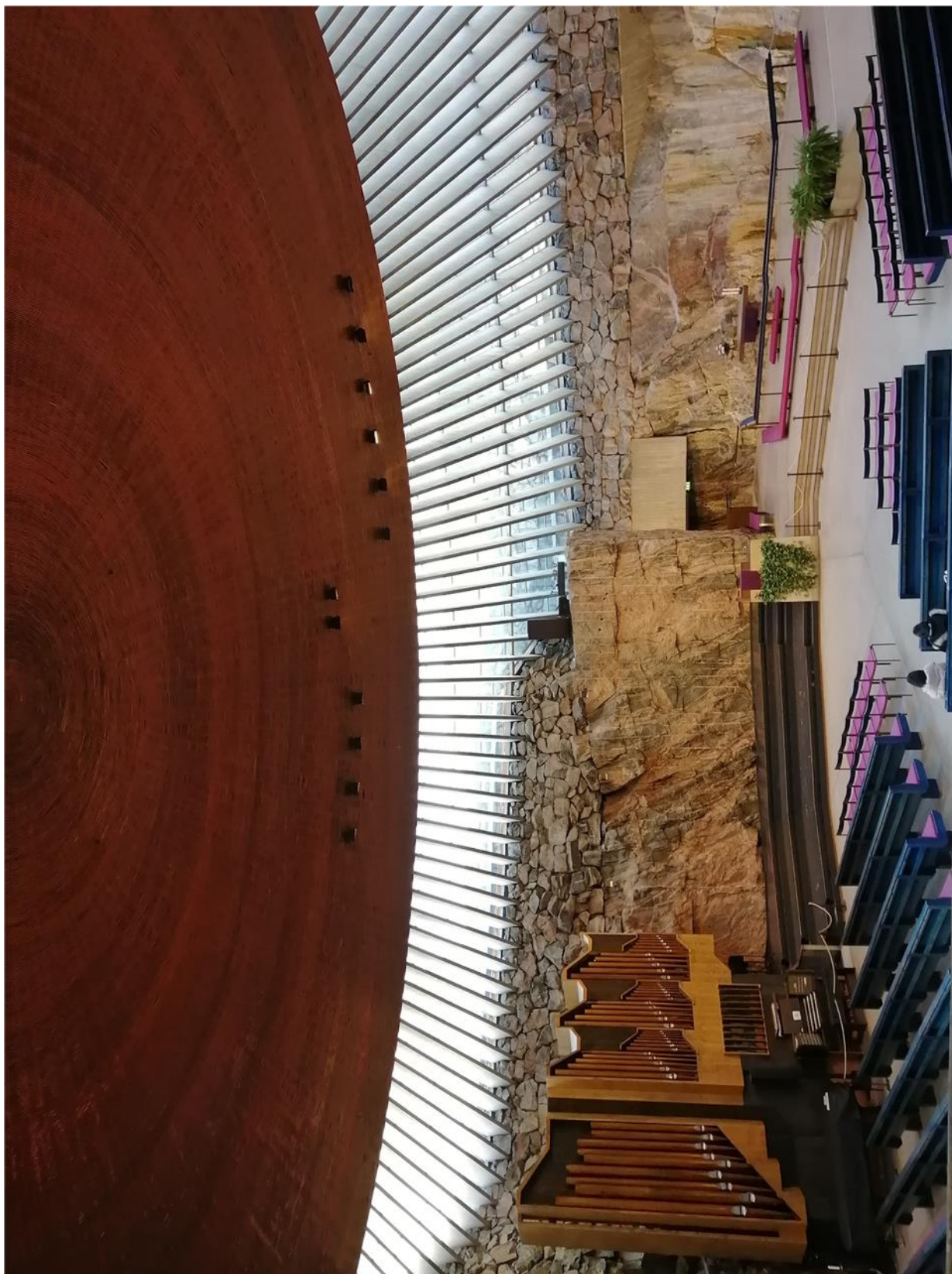
Väinö Blomstedt: Erämaajärvi

Tanja Helenius

Helsinki

Tempeliaukion kirkko

MATERIAALIEN LÄHTEET:

TARINAT/KERTOMUKSET:

Luumi, Pertti

Helsinki: Lasten keskus, 2001

Hyvän elämän tarinoita

Kuvaus: Kymmentä käskyä käsittelevä kirja kodeille ja lapsiryhmille. Sisältää käskyt, niihin liittyvät kertomukset isommille ja pienemmille lapsille, lyhyen taustateks-
tin vanhemmille sekä yksinkertaisia toimintavihjeitä kotona toteutettavaksi.

**Andersson, K., Wernolf, I.
& Östh, L.**

Helsinki: Lasten Keskus, 1996

Lapsen Raamattu

Pärssinen, H.

Jyväskylä: Suomen Piiphiaseura, 2007

**Lapsen uskon avainsanat – Ihmettelykirja kaikenko-
koisille**

Helsinki: Lasten keskus, 2001

Sunnuntaikertomuksia

Kuvaus: Sunnuntaikertomuksia kirjan tarkoitus on elvyttää perheen yhteisten het-
kien ja sunnuntain viettämisen perinnettä. Kirja sisältää kertomuksen vuoden jokai-
selle sunnuntaille ja hiljaisen viikon päivälle sekä juhlapäiviin, yhteensä 65 kerto-
musta. Niiden lukeminen avaa väylää elämän hyvien ja syvien asioiden kokemiseen
ja pohtimiseen.

LAULU- JA LORUKIRJAT:

**Sironen-Hänninen, S.
& Salminen, J.**
Päivä Osakeyhtiö, Saarijärvi 2011

Ipanakerä

Torri-Tuominen, M
Lasten Keskus, Helsinki 2010

Kirkkomuskari

Torri-Tuominen, M
Lasten Keskus, Helsinki 2015

Kirkkomuskari 2

**Torri-Tuominen, M.
& Pelliccioni, S.**
Lasten Keskus, Helsinki 2012

Lasten Virsi

KIRJAT:

Aitlahti, K., Keränen-Pantsu, R., Mäkinen, A. & Reina, R. **Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa**

Lasten keskus, Helsinki 2017

Kuvaus: Lattiakuvat on pedagoginen menetelmä, jossa kertomusten, symbolien ja kokonaisvaltaisen työskentelyn kautta etsitään elämään merkitystä. Menetelmässä hyödynnetään kaikkia aisteja, liikettä, musiikkia, visuaalista ilmaisua ja kerrontaa. Kertomuksen edetessä lattialle muodostuu juuri tämän ryhmän prosessin kuva. Neljäs lattiakuvakirja avaa menetelmän mahdollisuudet erityisesti päiväkodin katsomuskasvatuksessa ja alakoulun katsomusaineiden opetuksessa. Mukana on 18 käytövalmista kertomusta, jotka keskittyvät elämäntaitoon ja etiikkaan sekä vuoden juhliin. Raamatunkertomusten lisäksi mukana on islamista ja buddhalaisuudesta ponnistavat kertomukset.

Arjatsalo, Arvi

Auringonvärinen kissa

Vantaa: Sanomaprint, 1990

Kuvaus: Neljävuotias Tanu suree Kultapallo-kissaansa, joka on karannut. Isä on laittanut lehteen ilmoituksen kadonneesta lemmikistä, mutta ilmoitus johtaa koko ajan väärän kissan luo: kullankeltainen Tiikeri on selvästi päättänyt päästä Tanun uudeksi lemmikiksi, auton alle jääneen Kultapallon paikalle. - Kertomus perustuu tositapahumiin.

Bell, Niina

Leppäkerttu ilman pilkkuja -musiikkisatukirja

Tampere : Invalidiliitto, 2016

Kuvaus: Leppäkerttu ilman pilkkuja -musiikkisatukirja koostuu tarinasta ja lauluista. Tarinassa pohditaan vammaisuuden ja erilaisuuden peruskysymyksiä lapselle ymmärrettävällä tavalla; Miksi erilaisuutta vieroksutaan, ja kuinka jokainen ihminen on ainutkertainen ja arvokas vammaan, sukupuoleen, rotuun, väriin, kansallisuuteen tai muuhun tekijään katsomatta. Leppäkerttu ilman pilkkuja -kirja on toteutettu osana Invalidiliiton Asennetta ja elämänhallintaa -projektia, jonka tavoitteena on ollut vaikuttaa lasten ja nuorten asenteisiin vammaisuutta kohtaan. Projektin yhteistyökumppaneina toimivat Kirkkohallitus ja Suomen vammaisurheilu ja -liikunta Vau ry.

Bright, Rachel

Ihan itse, sanoi susi

Karkkila : Mäkelä, 2019

Kuvaus: Pieni sudenpentu Sisu ei tahdo kenenkään apua. Se haluaa olla ISO ja tehdä kaiken IHAN ITSE. Mutta eräänä yönä Sisu eksyy laumastaan ja huomaa olevansa yöpöyksin valtavalla tundralla. Kun jää pettää sen jalkojen alla, avautuukin aivan uusi

maailma... Mainion kuvakirjasarjan uusin osa on lumoava riimitelty tarina ystävyden voimasta ja kotiinpaluusta.

Bright, Rachel

Ikioma kamu

Karkkila : Mäkelä, 2015

Kuvaus: Illan hämärissä alkoi vettä tihuttaa. Kun turkki kastui, hiirulaista alkoi harmittaa. Väsyneenä pohti hiiri pörröinen ja soma: "Mistä mulle löytyisi se kamu iki-oma?" Muru-hiirellä on mukava kotikolo ja aika liuta siskoja ja veljiä, silti jotain tuntuu puuttuvan. Muru kaipaa ikiomaa ystävää. Riimitelty tarina on lämminhenkinen ylistys ystävyydelle ja ihana iltasatukirja.

Chiew, Suzanne

Stella ja toivomustähti

Karkkila : Mäkelä, 2019

Kuvaus: Tähtenmuotoinen aukko kannessa. "Tuiki tuiki tähtönen, kuule toive pienoinen..." Stella löytää puun oksaan takertuneen toivomustähden. Se ymmärtää, että tähteä kannattaa käyttää viisaasti. Mitähän se voisi toivoa...? Ihastuttava iltasatu kertoo hyväsydämisestä pikku pupusta, joka ei epäröi auttaa pulaan joutuneita ystäviään. Kirjan sivuilla kimaltavat tähtikuviot pienenevät ja kasvavat tarinan edetessä.

Cooling, Wendy & Dann, Penny

Eläinten suuri satukirja

Porvoo: WSOY, 2001

Kuvaus: Nooan arkki on täynnä pieniä ja suuria eläimiä etanasta ja saunasirkasta pingviiniin ja norsuun. Päivän päätteeksi eläimet kokoontuvat yhteen kertomaan tarinoita. Kukin eläin vuorollaan kertoo kuulijoille iltasadun. Neljäkymmenen päivän aikana kuullaan neljäkymmentä hauskaa, jännittävää ja koskettavaa tarinaa. Penny Dannin iloinen ja ilmeikäs kuvitus tavoittaa täydellisesti tarinoiden hengen. Lysti ei lopu tähän: kaksi hiirtä leikkii kanssasi piilosta. Yritäpä löytää ne kuvista!

Freedman, Claire

Benjamin-karhu haluaa mukaan

Hämeenlinna : Päivä, cop. 2009

Kuvaus: Tässä tulee Benjamin-karhu - ja hänen ystävänsä Viirukas, Simppa ja Lurppakorva. Benjamin on oma pomppivainen itsensä: aina kirmaamassa telmimään lumessa, tekemään lumiukkoa ja laskemaan mäkeä. Mutta Benjamin-karhu ei oikein osaa ottaa toisia huomioon! Lopulta hän kuitenkin oppii - ja ystävätkin muistavat olla huomaavaisia häntä kohtaan. Viehättävä tarina, jossa on talvenraikas, hauska kuvitus!

Goodwin, John

Helsinki : Arkki, 2007

Arkillinen eläimiä

Kuvaus: Tarina Nooan arkista on kaikille tuttu, mutta Arkillinen eläimiä kertoo sen nyt hieman toisin - eläinten näkökulmasta. Millaista eläimillä oli arkissa? Arkillinen eläimiä sisältää lyhyitä kertomuksia, jotka paljastavat esimerkiksi, kuinka kalkkarokäärme alkoi turhautua, kun se ei päässyt kalisuttelemaan normaaliin tapaansa ja miten kirahvi selvisi pitkän kaulansa kanssa. Arkissa syntyy kiusallinen tilanne, kun huomataan, että joku on varastanut banaanit! Ahtaat tilat käyvät eläinten hermoille, mutta norsu lohduttaa muita kertomalla tarinoita. Arkillinen eläimiä päättyy tarinaan, jossa kyyhkysellä on päärooli.

Grindley, Sally

Helsinki: WSOY, 2004

Ystävyys on suuri onni

Kuvaus: Runsaasti ja värikkäästi kuvitettu kirja sisältää kolme lämminhenkistä tarinaa Jalmari Karhusta ja Veera Valko-tassusta - maailman parhaista ystävyksistä. Veera ja Jalmari asuvat metsässä, jossa todella tarvitaan ystävää. Mutta mitä ystävyys oikein on, mitä kaikkea siihen kuu-luu? Sitä kettuneiti ja karjuherra mietiskelevät kesällä, syksyllä ja talvella leikkiensä ja muiden touhujensa ohessa. Hellyttävissä tarinoissa kaverukset oppivat ystävydestä monta asiaa: ystävyys on auttamista, anteeksi antamista ja jakamista, toisen huomioon ottamista mutta myös eroamista, ikävöimistä ja iloista jälleen näkemistä.

Harris, Isabel

Karkkila : Mäkelä, 2018

Ystävämme kuu-ukko

Kuvaus: Eräänä yönä Kettu, Pöllö ja Siili huomaavat viljapellolla oudon muukalaisen. Varmaankin kuusta tullut! Sen täytyy olla kuu-ukko, eläimet päättelevät. Yllätykset seuraavat toistaan, kun yö vaihtuu päiväksi. Mutta miten kuu-ukko pääsisi takaisin kotiin? Ehkä sen uudet ystävät keksivät keinon...

Harry, Rebecca

Hämeenlinna : Karisto, 2012

Pikkupupun lahjatoive

Kuvaus: Yksinäisellä Pikkupupulla on tänä vuonna joulupukille vain yksi toive: se haluaisi ystävän. Mutta ensin pitäisi ehtiä kiikuttaa toivomuskirje pukille kauas pohjoiseen, eikä matka suju ihan suunnitelmien mukaan.

Härmälä, Anna

Helsinki: Kustantamo S&S, 2016

Suruposki

Kuvaus: Suruposken isoäiti on kuollut, ja Suruposki kaippaa häntä valtavasti. Kun isoäidin asuntoon muuttaa uusi perhe, pikku hamsteri poimii poskensa täyteen

muistoja. Voisiko lähistölle tullut sirkus tuoda ilon takaisin? Pienen hamsterin tarinan ilmeikäs kuvitus on yksityiskohtia pursuavaa Härmälän aiempien kuvakirjojen tapaan.

**Issakainen, Tytti &
Kinnear, Nicola**

Karkkila : Mäkelä, 2019

**Atte ja Anna: Meidän ja muiden uskonnot
Joskus täytyy uskaltaa**

Kuvaus: Voisiko kotona viihtyvä Leo-pupu muuttua rohkeammaksi? Leo-pupu on lähdössä kohti ensimmäistä seikkailuaan, tosin vastentahtoisesti. Maailmassa olisi vaikka mitä nähtävää, mutta kaikki se uhkaa jäädä kokematta Leon arkuuden takia. Mistähän Leo saisi hyppysellisen lisää uskallusta? Voimaannuttava tarina kertoo siitä, miten itsestään voi tiukan paikan tullen löytää aivan uusia puolia.

Jakobs, Günther

Karkkila : Mäkelä, 2020

Ketunpoika kiipelissä

Kuvaus: Parhaat ystävykset Ekku ja Sirkku rohkaisevat mielensä ja auttavat heitä isompaa kettuvauvaa. Kuka kumma itkee metsässä keskellä yötä? Se on pieni kettu, joka on ypöyksin. Sirkku-pääskyn ja Ekku-oravan täytyy auttaa sitä! Mutta miten ne saavat toimitettua pienokaisen emolleen joutumatta itse vaaraan? Sirkku keksii pyytää apua metsän muilta eläimiltä, ja mäyrän erityisten taitojen avulla ystäväysten onnistuukin saatella ketunpoika takaisin kotiin.

Kaskinen, Anna-Mari

Helsinki : Kirjapaja, 2004

Lapsen oma enkelikirja

Kuvaus: Koskettavia tekstejä ja runoja enkeleistä. Värikylläiset akvarellit puhuttelevat pientä lukijaa. Kaunis lahjakirja! Suojelusenkeli on lapselle tärkeä. Edelleenkin monen kodin seinällä on perinteinen kuva enkelistä, joka turvallisena varjelee lapsia vaaroilta. Myös ihminen voi olla toiselle "enkeli", sanansaattaja ja auttaja, joka muistuttaa siitä, että tässä elämässä on ystävyyttä, huolenpitoa, paljon hyvää ja kaunista. Anna-Mari Kaskinen on kirjoittanut koskettavia tekstejä ja runoja enkeleistä. Kirjassa kerrotaan myös, keitä enkelit ovat ja mikä on enkelien tehtävä.

Kasuya, Masahiro

Helsinki : Lasten Keskus, 2011

Maailman pienin joulukuusi

Kuvaus: Herkässä joulukirjassa pienin ja vähäpätöisinkin pääsee näkemään joulun ihmeen. Eikä pikku kuusi sen jälkeen enää koskaan murehdi sitä, että on niin pieni.

Király, Réka

Helsinki: Etana Editions, 2017

Pieni suuri tarina ystävydestä

Kuvaus: Hiiri, Jänis, Siili, Kettu ja Pöllö ovat hyviä ystäviä. Yksi heistä on aina nälkäinen, toinen puhuu liian pitkään ja monimutkaisesti. Kaikilla on omat erikoisuuksensa. Yhtenä pimeänä myrskyisänä yönä Ketun kolossa kiehuu kuuma kaakao, Siili ja Jänis lämmittelevät tulen äärellä. Yhtäkkiä joku koputtaa oveen. Kuka se voisi olla keskellä yötä ja mitä hän haluaa? Siiliä pelottaa, mutta Jänis ei pelkää mitään, vai pelkääkö sittenkin? Pieni suuri tarina ystävydestä -kirja kertoo peloista ja rohkeudesta sekä toisten rohkaisemisesta.

Király, Réka

Pieni suuri tarina joulusta

Helsinki: Etana Editions, 2018

Kuvaus: Joulukuukausi on täällä taas ja eläinystävät tarvitsevat joulupuun. Sopivia kuusia löytyy läheisestä metsästä, mutta niitä vartioi pelottava Karhu. Kuka lähtee hakemaan kuusia? Karhu vie ystävykset kuusen luo, joka näyttää juuri siltä kuin he olivat kuvitelleet ennen kuusenhakureissua. Voisiko olla niin, että Karhu onkin ystävällinen, mutta vähän yksinäinen? Mikä onkaan tämän joulun paras lahja? Pieni suuri tarina siitä, miten kaikki ei ole välttämättä siten, miltä ne ensiksi vaikuttavat.

Kirkkopelto, Katri

Molli

Helsinki: Lasten Keskus, 2013

Kuvaus: Yksin puutarhassaan asuvalla Mollilla on haave. Se haluaisi ystävän, jonka kanssa voisi kuiskaila salaisuuksia, istua vierekkäin ihan hiljaa tai laittaa kaikki hyrsyn myrskyn. Ja mikä parasta – mököttää yhdessä! Saadaksesen ystävän Molli opettelee kauniita lauseita ja harjoittelee kumartamaan kohteliaasti. Se haluaisi valloittaa hymyllään. Mutta Molli ei osaa hymyillä. Ja kuitenkin hymyn sanotaan olevan paras lahja, jonka ystävälle voi antaa. Mikä saa Mollin lopulta kikattamaan kippurassa, hekkottamaan hepulissa ja hyrisemään hyvästä mielestä? Molli on tarina meille kaikille, jotka ystävä tekee onnelliseksi.

Kirkkopelto, Katri

Molli ja Kumma

Helsinki: Lasten Keskus, 2018

Kuvaus: Mollin puutarhaan on ilmestynyt jotain kummallista. Suuret jalanjäljet - tai oikeastaan valtavat! Kuka kumma on tehnyt ne? Onko se joku vaarallinen? Voisiko se vaikka syödä Mollin ja Pikku Sisun? Selvittäessään kummallisen olennon salaisuutta Molli ja Pikku Sisu joutuvat pohtimaan pelkoa, rohkeutta, kuvitelmia ja ennakkoluuloja. Heidän ystävytensä joutuu koetukselle. Mollin mielestä Kumma on jotain lumoavaa, mutta Pikku Sisun mielestä olento on pelkkä ruma, iso, vihreä marsu, joka on vienyt hänen parhaan ystävänsä kaiken huomion. Pikku Sisu tuntee olonsa loukatuksi ja hylätyksi. Löytyykö Mollin puutarhasta tilaa kaikille kolmelle? Rakastetun Mollin jatko-osa on lumoavan kauniisti kuvitettu ja kerrottu tarina ystävydestä, mustasukkaisuudesta ja erilaisuudesta. Mollin tavoin kirja nostaa esiin tärkeitä tunnetaitoteemoja perheiden ja lapsiryhmien pohdittavaksi.

Knister

Helsinki: Lasten keskus, 2009

Viivi Villava

Kuvaus: Keritsemisaika! Mutta ei vielä Viivi Villavalle, sillä sen villan pitää vielä kasvaa. Sitä odotellessaan Viivi lähtee kävelyille, ja tapaa matkallaan monta eläintä, jotka ihailevat sen villaa. Etanasta hiirulaiseen ja possuun kaikki haluaisivat hiukan Viivin pehmeää, lämpöistä villaa. Mutta mitä enemmän kiharaa Viivillä on selässään, sitä itsekkäämpi siitä tulee. Ettäkö se jakaisi aarteensa? Ei ikinä! Niinpä villa kasvaa, kasvaa ja kasvaa. Juuri ennen kuin Viivin silmät ja sydän peittyvät kokonaan umpeen, se saa hyvän neuvon siitä, mitä todellinen onni on.

Kortelainen, Mikko

Rajamäki: Aviador, 2019

Kissa Kasuli ja eläinten turvametsä

Kuvaus: Mikko Kortelaisen kirjoittama ja Pinja Meretojan kuvittama Kissa Kasuli ja eläinten turvametsä on seikkailukertomus sankaruudesta ja ystävydestä, jota ei erillaisuuskaan haittaa. Tarina on alun perin syntynyt toimittaja-kirjailijan improvisoiduista iltasaduista omille lapsilleen ja hioutunut vuosien työn tuloksena lopulliseen muotoonsa, jonka pitkään Etelä-Amerikassa asuneen Pinja Meretojan oivaltava kuvitus kruunaa. Kirja luo lohtua ja toivoa huolten täyttämään maailmaan; sen tunnelma on puhdas kuin suomalainen luonto koskemattomimmillaan.

Koskinen, Juha-Pekka

Hämeenlinna: Karisto, 2013

Hallava hevonen

Kuvaus: Kun Joni täyttää kuusi, isoisä muuttaa heille asumaan. Isoisä on usein kipeä ja nukkuu paljon, mutta muulloin Joni saa nauttia tämän huikeista tarinoista ja kiireettömästä seurasta. Kunnes eräänä yönä isoisän odottama hallava hevonen ilmestyy pihaan ja vie isoisän viimeiseen seikkailuun. Kauhea Gabriel Hullo -kirjasta tutun parivaljakon uusi lastenkirja on turvallisuuden tunnetta huokuva, lohdullinen tarina kuolemasta pienen pojan silmin.

Kruusval, Catarina

Helsinki: Tammi, 2007

Ellenin omenapuu

Kuvaus: Ellenin kotitalon ympärillä kasvaa pieni puutarha. Keskellä puutarhaa kasvaa suuri omenapuu, jossa Ellen leikkii kaikkein mieluiten. Varsinkin Kallen kanssa. Kalle on Ellenin ystävä, ja he molemmat pitävät omenapuussa kiipeilemisestä enemmän kuin mistään muusta. Keväällä omenapuun oksat ovat valkoisenaan kukkia, kesällä taas puu on kuin vihreä luola. Sieltä käsin Ellen ja Kalle näkevät kaiken, mitä alhaalla tapahtuu, vaikka kukaan ei tiedä heidän istuvan siellä kurkistelemassa. Syksyllä vihreät raakileet muuttuvat punakeltaisiksi omenoiksi ja maistuvat ihanalta. Mutta mitä tapahtuukaan eräänä talviyönä, kun nousee hirmuinen myrsky...Valoisan ymmärtäväisen tarinan luonnon kiertokulusta on kirjoittanut ja kuvittanut rakastettu ruotsalainen kirjantekijä Catarina Kruusval.

Kruusval, Catarina
Helsinki: Tammi, 2004

Ellenin kukkakirja

Kuvaus: Suloinen kuvakirja täynnä kesätunnelmaa! Herttainen Ellen-tyttö on tuttu kirjasta Ellen laskee 1-2-3. Nyt hän vie meidät ystävineen tutustumaan 24:ään kukki-vaan kasviin, mustikasta leskenlehteen, kielosta lemmikkiin. Kuvat ovat täynnä ihas-tuttavia yksityiskohtia. On mukavaa tunnistaa kirjan kasveja metsässä ja piholla. Kustakin kerrotaan myös sen latinalainen nimi. Tekstin on suomeksi riimitellyt Tit-tamari Marttinen.

Kunnas, Mauri
Helsinki: Otava, 2015

Koirien Kalevala

Kuvaus: Kaukana Kalevalan mailla asui villi ja vapaa koirien heimo, sen naapurina pimeässä Pohjolassa hurja ja häijy susien kansa, ja niiden välissä pieni mutta sitkeä kissojen heimo. Koirat ja sudet kilpailivat metsien kuninkuudesta, ja usein niiden vä-lille syntyi kiivaita kahinoita. Kirjailija Mauri Kunnas loihtii etemme kalevalaisen ajan jännittävät tarinat ja henkilöt Väinämöisineen ja Pohjan akkoineen. Hän puhal-taa kansalliseepokseemme uuden hengen perinteitä noudattaen, mutta tekee mui-naisten tapahtumien kulusta myös omia riemastuttavia tulkintojaan.

Kunnas, Mauri
Helsinki: Otava, 2018

Pieni luontokirja

Kuvaus: Miltä näyttää päivänkakkara? Voiko ketunleipiä syödä? Mistä tunnistaa västäräkin? Lähiluonnon ihmeitä pienille tiedonjanoisille. Sopivasti tietoa ja paljon Mauri Kunnaksen hauskoja kuvia.

Lehtonen, Ulla
Helsinki: Lasten Keskus, 2014

Metsän outo vieras

Kuvaus: "Kun kuljen, kuulen puiden takaa hiljaa nuuh ja koppakuoriaisten juoksu-äänien puhkupuuh." Outo vieras saa metsän eläimet varuilleen. Sillä on pelottava piik-kiselkä, se sihisee ja näyttää kita. On sillä varmaan torahampaatkin, joilla se puree ja syö metsän kaikki ruuat. Pitäisikö virittää ansa? Tai ehkä käärme saisi vieraan kiik-kiin? Uuden ja oudon kohtaaminen pelottaa ja herättää vahvoja tunteita. Lopulta eläimet löytävät kohtaamisen tavan, jossa sekä vieraan että metsän väen huolet ja toiveet kuullaan. Tietoa ja runoa yhdistävä kirja käsittelee kulttuurien kohtaamisen problematiikkaa lämpimästi, mielikuvituksen ja riittelyyn keinoin. Sari Airolan vahva ja tunnevoimainen kuvitus tuo metsän eläinten kokemukset lähelle pientä lu-kijaa.

Lempinen, Katariina
Helsinki : WSOY, 2002

Ketunpoika ja suuri varjo

Kuvaus: Upeasti kuvitettu satu eksyneestä ketunpojasta, joka etsii apua päästäkseen takaisin kotiin. Mutta kaikki pelkäävät Suurta Varjoa. "Minä olen eksynyt kauas pesäkolostani", ketunpoika sanoi saukonpojalle. "Voisitko viedä minut kotiin joen yläjuoksulle?" "Joen yläjuoksulla on suuri metsä, jossa asuu Suuri Varjo. Täällä kaislikossa on paljon turvallisempaa", sanoi saukonpoika päätään pudistaen. "Sitten minun täytyy mennä yksin", huokaisi ketunpoika ja jatkoi matkaa.

**Manninen, Kirsti &
Kanerva, Pirkko**
Helsinki: Otava, 1988

Viisi pientä hevosta

Kuvaus: Olipa kerran viisi pientä hevosta, jotka leikkivät yhdessä Viheriällä niityllä. Vuodet kuluivat, ja aikanaan kaikki hevoset laukkasivat kauas maailmaan, kukin omaan seikkailuunsa: yhdestä tuli talonpojan hevonen, toisesta postihevonen, kolmannelta sirkusratsu ja neljännestä kuninkaallisen tallin lemmikki. Viidennen hevosen, lempeän Harma Harmaasilmän, elämä vei runoratsuksi poutapilven poukamaan, sillä sellaistaakin maailmassa tarvitaan. Ja niin olivat kaikki viisi hevosta täyttäneet tehtävänsä avarassa maailmassa.

Melling, David
Karkkila : Mäkelä, 2019

Huuko ja linnunpoikaset

Kuvaus: Hyväntahtoinen Huuko-karhu tutkii heräävää luontoa ja joutuu yllättäen lapsenvahdiksi. Eräänä kauniina kevätpäivänä Huukon syliin humpsahtaa kokonainen linnunpesä, joka on täynnä pieniä munia. Huuko rauhoittelee hätääntyntä emoa ja lupaa hoivata munia sillä aikaa kun se rakentaa uutta kotipesää. Mutta miten munat saisi pysymään lämpiminä? Paikalle sattuvien pupujen kanssa Huuko keksii juuri sopivan lämmityskonstin... Kirjan lopussa askarrellaan kivoja kevätkavereita luonnon aineksista!

Menezes, Sueli
Helsinki : Lasten keskus, 2011

Tino, pieni tulikärpänen

Kuvaus: Pieni tulikärpänen Tino tuikkii joka yö kaikin voimin. Vain kuu valaisee sitä kirkkaammin. Mutta mitä tapahtuu, kun kuu erään kerran väsyä ja haluaa mennä lepäämään? Lumoavan kaunis, kullanhohtoinen kuvakirja kertoo pienelle lukijalle yhdessä tekemisen kauneudesta: kun jokainen tuo mukaan oman pienen valonsa, saadaan yhdessä aikaan kuutakin kirkkaampi loiste.

Milner, Charlotte
Pori: Tactic Publishing, 2019

Ihmeellinen meri

Kuvaus: Mitä kaikkea pinnan alla piilee? Miksi meri on niin tärkeä koko maailmalle? Lue, miten valtameri muuttuu, miksi merieläimet tarvitsevat apuamme ja mitä sinäkin voit tehdä auttaaksesi.

Mäkinen, A.

Lattiakuvat

Lasten Keskus, Saarijärvi 2007

Kuvaus: Lattiakuvat on kattava opaskirja uskonnonpedagogiseen menetelmään, jossa Raamatun kertomukset liitetään osaksi tavallisen ihmisen arkea ja kokemusmaailmaa. Menetelmässä käytetään hyväksi kaikkia aisteja, liikettä, musiikkia, visuaalista ilmaisua, kerrontaa. Kertomuksen edetessä lattialle syntyy kuva, jonka ryhmä yhdessä rakentaa. Lattiakuva menetelmä sopii erinomaisesti lapsi- ja varhaisnuorisotyöhön, myös alakoulujen uskonnonopetukseen. Sovellettuna sitä voi käyttää kaikkien ikäluokkien kanssa. Lattiakuva-kertomuksissa käytetyt monipuoliset menetelmät ovat omiaan rikastuttamaan kaikkea kirkon elämää. Tämä kirja sisältää 26 kertomuksen lisäksi perusteellisen johdannon lattiakuvien maailmaan ja materiaaleihin sekä ohjeet oman kertomuksen laatimiseen.

Navi, Tia

Seitsemän pientä elefanttia

Helsinki: Lector Kustannus Oy, 2017

Kuvaus: Kuvitettu lastenkirja. Seitsemän pientä elefanttia on kertomus elefanttien ryhmästä, joka elelee sinisen meren ääressä. Jokaisella fantilla on jokin erityispiirre, jonka mukaan hänet on myös nimetty. Kirjassa kerrotaan myös siitä, miten pieni, vihaisuuksissa lausuttu sana saattaa aiheuttaa paljon tuskaa ja vahinkoa toisille. Anteeksi pyytämisen kauneus korostuu hienolla tavalla ja opettaa lukijoille tämän tärkeän taidon merkityksen. Kirjan kuvitus on lapsekkaan viihdyttävä, ja kuvissa on runsaasti yksityiskohtia.

Niemelä, Reetta

Miljan kesä

Helsinki: Otava, 2015

Kuvaus: Milja viettää kesää ukin kanssa punaisella mökillä. Päivät kuluvat leikeissä ja kasvimaalla. Milja saa tehdä lettutaikinan ja oppii, miten vihta taitellaan.

Niemelä, Reetta

Miljan kevät

Helsinki: Otava, 2015

Kuvaus: Toukokuussa Milja matkustaa ukin kanssa maalle. Punaisen mökin pihapiirissä on kiva leikkiä ja tarkkailla luontoa. Milja saa osallistua kevätsiivoukseen ja oppii, miten raparperilunta tehdään.

Niemelä, Reetta

Miljan syksy

Helsinki: Otava, 2015

Kuvaus: Milja matkaa syyskuussa ukin kanssa punaiseen tupaan maalle. Lomapäiviin mahtuu sadonkorjuuta, pihaleikkejä ja lintujen tarkkailua. Havuntuoksuissa puolukkametsässä Milja oppii tunnistamaan sieniä.

Niemelä, Reetta
Helsinki: Otava, 2015

Miljan talvi

Kuvaus: Helmikuussa Milja pääsee ukin kanssa talvilomalle kesäkotiin. Hiihdellesään Milja näkee lähimetsässä eläintenjälkiä ja saa tarkkailla lintuja. Ja totta kai myös kelkka-ajelut ja lumileikit kuuluvat talven riemuihin!

Perkiö, Pia
Helsinki: Tammi, 2003

Ota syliin -runokokoelma

Kuvaus: Tässä runokokoelmassa keskeisinä aihepiireinä ovat suru ja lohdutus. Kokoelman Ota minut syliin -osaston runot on tarkoitettu lohdutukseksi. Luonto kulkee tekstissä vahvasti mukana. Jokaisella vuodenajalla on oma viehätyksensä, talvella "tähdet satavat maahan sakeana pyrynä" ja "tarinoita laulaa lumihiutale". Kevät kuitenkin suorastaan hurmaa, koska "Rakkautta tuoksuvat / metsän puut ja kanervat". Perhoset, etanat ja muut pienet eläjät etsivät omaa ystävää ja sammakkokuorokin intoutuu konsertoimaan, vaikkakin nuotin vierestä. Pieni hiiri on valmis ottamaan kissan ystäväkseen ja silittämään sitä. Jokaisella meistä on haaveensa, lehmälläkin: "Lehmä katsoi aidan yli, haikeana niin: pääsisinpä juoksemaan, muihin maisemiin?"

Rahkonen, Pekka
Helsinki: Lasten keskus, 2010

Meidän ja muiden uskonnot

Kuvaus: Aten luokkatoveri Mahmud ei syö sianlihaa, Pjotr paastoa ennen pääsiäistä ja Linda ei vietä itsenäisyyspäivää. Yhdessä koko luokka tutustuu eri uskontoihin ja niihin liittyviin tapoihin. Meidän ja muiden uskonnot kertoo maailmanuskunnoista seuraamalla Aten luokan elämää syksystä kevääseen. Lisäksi kirjassa on kattava tieto-osuus. Kirja johdattaa erilaisten uskontojen maailmaan lapsentajuisesti ja yhteisymmärrystä lisäten. Kirja sopii luettavaksi niin päiväkodeissa, alaluokilla, kouluissa ja kerhoissa.

Reinikainen, Satu
Helsinki: Lasten keskus, 2012

Ihme pääsiäinen!

Kuvaus: Suuri lasten pääsiäiskirja tarjoaa tarinoita, tekemistä ja tietoa pääsiäisen aikaan. Kehyskertomuksessa eletään kevättä laskiaisesta helluntaihin päiväkotikäisten Väinön, Siirin ja Mesutin kanssa. Tarinan lomassa kulkee pääsiäisen teemoihin liittyviä tieto- ja puuhalaatikoita sekä uudelleen kerrottuja raamatunkertomuksia ja niihin liittyviä värityskuvia. Mukana on myös erilaisia ja eripituisia projekteja, kuten pääsiäiskalenterin tai -puutarhan rakentaminen. Ihme pääsiäinen on pääsiäisenajan runsaudensarvi lapsiryhmille ja koteihin. Tarinaosuudet ovat lasten kirjailija, lapsityönohjaaja Satu Reinikaisen käsialaa, ja raikkaasta kuvituksesta vastaa Marjo Nygård.

Rottböll, Grethe
Helsinki: Otava, 2019

Luontopartio pelastaa eläimiä

Kuvaus: Helppolukuinen, hauska luontotietokirja juuri lukemaan oppineille. Sarjan aloitus! Hei sinä siellä! Tykkäätkö luonnosta ja eläimistä? Onni ja Leena tykkäävät myös. He perustavat oman kerhon: Luontopartion. Luonto ja eläimet tarvitsevat apua, ja tehtävää on paljon. Onni ja Leena nikkaroivat lepakkopönttöjä, suojelevat perhosen toukkien nokkospuskakodin, pelastavat sammakot pyörätieltä ja rakentavat asuntoja mehiläisille. Ryhdy sinäkin luonnon apulaiseksi! Kirjassa on paljon vinkkejä, joiden avulla voit itsekin suojella lähiluontoasi.

**Schomburg, Andrea;
Röttgen, Barbara &
Julian, Sean**
Kustannus-Mäkelä, 2016

Erilaiset ystävät

Kuvaus: Orava ja lintu ovat aivan erilaisia. Siinä missä orava pitää tammenterhoista ja kiipeilemisestä, lintu haluaa lentää ja herkutella mehevillä madoilla. Mutta ne molemmat ovat valmiita kokeilemaan uutta, ja sen ansiosta niistä tulee parhaat ystävät. Viehättävästi kuvitettu tarina kertoo yllättävästä ystävydestä ja siitä millaisia mahdollisuuksia avautuu, kun erilaisuuden pystyy näkemään rikkautena.

Smallman, Steve
Karkkila : Mäkelä, 2019

Minäkö kärttyinen!

Kuvaus: Mikä on paras lääke äksyyn oloon? Muiden auttaminen, tietenkin. Kaikki metsän eläimet tietävät, että vanhassa tammessa asuu kärttyinen Hiiri. Kukaan ei ole kiukkuisempi kuin se. Tilanne kuitenkin muuttuu, kun Hiiri päättää auttaa pulaan joutunutta Pikku Myyrää... Minäkö kärttyinen! on sydäntä lämmittävä tarina ystävällisyydestä ja sen ihmeitä tekevästä voimasta.

Sperring, Mark
Karkkila: Mäkelä, 2019

Maailman paras lahja

Kuvaus: On joulu, ja kuusen alla nököttää hieno, punaiseen paperiin kääritty paketti. Mutta se ei ole Islalle eikä Karhullekaan. Niinpä he lähtevät etsimään paketin oikeaa omistajaa. Heillä ei ole aavistustakaan, että se on maailman paras lahja. Sydäntä lämmittävä joulutarina kertoo ystävyyden taiaista.

Sperring, Mark
Helsinki: Lasten keskus, 2014

Tassu tassussa

Kuvaus: Kun tarttuu toisen tassuun, on lämmin ja turvallinen olo, vaikka kulkisi tuullessa ja tuiskussa. Kaunis ja runollinen tarina kuljettaa pienen ja ison tassukkain läpi

vuodenaikojen. Neljä silmää näkee enemmän kuin kaksi, ja kahdet korvat kuulevat enemmän kuin yhdet. Maailma on täynnä ihmeitä, jotka vain odottavat löytämistään. Kirjan hiirikulkijat voivat olla vanhempi ja lapsi, eri-ikäiset sisarukset, parhaat ystävykset - ehkä jopa rakastunut pari. Nimillä ei ole väliä, sillä tärkeintä on lämmin yhteisyyden tunne, joka kantaa kaikkina aikoina ja kaikkialla.

Suutari, Mervi

Pori: Sunkirja, 2013

Lotta Leppäkerttu on erilainen

Kuvaus: Lotta Leppäkerttu on koskettava tarina pilkuttomasta leppäkertusta, joka kohtaa erilaisuutensa vuoksi epäluuloa, jopa kiusaamista, mutta se on myös tarina ystävydestä. Kirja on värikkäästi kuvitettu. Mervi Suutari työskentelee kehitysvammaisten lasten ja nuorten parissa ja toivoo pienen satukirjansa avulla voivansa osallistaa auttaa lukijoitaan hyväksymään erilaisuuden.

Teckentrup, Britta

Helsinki : Lasten Keskus, 2013

Muistojen puu

Kuvaus: Kettu oli elänyt pitkän ja onnellisen elämän, mutta nyt se oli väsynyt. Se katsoi rakasta metsäänsä viimeisen kerran, sulki silmänsä ja vajosi ikuiseen uneen. Eläinten oli vaikea kuvitella elämää metsässä ilman Kettua, mutta Kettua muistelllessa niiden surusta raskaat sydämet kevenivät. Samaan aikaan pieni puun taimi nousi lumesta juuri siitä kohdasta, jossa Kettu lepäsi. Tarina tarinalta se kasvoi suuremmaksi, vahvemmaksi ja kauniimmaksi. Tuula Korolaisen suomentama tarina kertoo koskettavasti ja lohdullisesti siitä, että vaikka ystävä on poissa, hän elää muistoissa aina.

Teckentrup, Britta

Helsinki: Lasten keskus, 2015

Rähmäräpylä

Kuvaus: Rähmäräpylä on pieni ankkapoika, jolla on suuret, kömpelöt räpylät. Ankkaparka hoipertelee, kompuroi ja kaatuilee koko ajan – ihan joka päivä. Uuden ystävänsä kanssa Rähmäräpylä lähtee selvittämään suurten räpylöiden merkitystä. Voiko suurilla räpylöillä tehdä mitään asiaa hyvin? Miten käykään, kun ankkaparka pudota molskahtaa veteen? Rähmäräpylän sympaattisen tarinan avulla lapsi oivaltaa, että meidän kaikkien oudot piirteet ovatkin lopulta vahvuuksia – pitää vain kokeilla rohkeasti.

Tiitinen, Esko-Pekka

Helsinki: Tammi, 2005

Pikkusiili Ihmetys

Kuvaus: Kauan sitten, kun melkein kaikki ympärillä oleva oli puhdasta ja suurta, syntyi pieni siili maankamaralle. - Sinun nimesi on Ihmetys, emo sanoi poikaselleen. - Ihmetys, ihmetteli poikanen. - Miksi minulla on sellainen nimi? - Koska ihmettely

on yksi elämän tärkeimmistä asioista, ja suurimpia ihmeitä on siilin syntyminen. Pikkuusi I Ahmetys lähtee tutkimusretkelle ja saa emolta mukaansa eväitä matkalle: kaksi siementä ja kuusenpihkapallon sekä emon kyyneleen. Niistä on apua, kun etsii omaa paikkaansa maailmassa. Ja vaikka ero onkin haikea, I Ahmetys on täynnä voimaa ja uteliaisuutta, ikaikaista löytämisen riemua. Tuuli humisee hiljaa ja kuiskaa siilille: Sulkeudu sisään tuulien tuoksuun pysähdy hetkeks tai pinkaise juoksuun, hiivi ja havaitse suuret ja pienet, korkeat puut, pensaat ja sienet, voisiko toivoa enempää tälle, hetkelle, retkelle, elämälle!

Tiitinen, Esko-Pekka

Pienenpieni

Helsinki: Tammi, 2017

Kuvaus: ”Jos tiiraat pientä pisaraa tai pientä karhunlasta, kuvajaisen nähdä voit jostain suuremmasta.” Karhunpentu Helmi seikkailee kotimetsässä ja löytää uusia ystäviä. Palkittujen tekijöiden herkkä ja viisas kuvakirja elämän ensi askelista, pienistä luonnon ihmeistä ja salaisuuksista: Pikkukarhu ja äitkarhu nukkuvat talviuntaan. Kun kevätauringon ensimmäiset säteet lämmittävät pesää, karhunpentu Helmi herää, eikä malta enää odottaa: se haluaa lähteä tutkimusretkelle nyt heti! Äitkarhu jää vielä nukkumaan, mutta Helmi kömpii keskelle aamua ja kohtaa ensi kerran uusia ystäviään. Mitä pieni kastepisara Helmille kertoo, mikä on pikku puron ja pajunkissan salaisuus? Paljon ehtii Helmi retkellään nähdä ja kokea, mutta pian se huomaa olevansa kovin kaukana kotipesästä. Onneksi löytyy ystäviä, jotka auttavat Helmin oikealle tielle, ja lopulta löytyy se pienin pienin, joka on kaikista suurin.

Vainio, Pirkko

Joulun valo

Helsinki: Lasten keskus, 2009

Kuvaus: Pieni jäniksen poikanen ei ole vielä koskaan kuullut joulusta ja ihmettelee, mikä se oikein on. Talitintit sirkuttavat tietämystään jouluyöstä vuoden valoisimpana yönä. Jäniksen poikanen ei vain näe missään valoa, vain pimenevän talviyön. Yhdessä muiden metsäneläinten kanssa se lähtee etsimään joulun valoa. Lopulta taivaalla loistava tähti johdattaa eläinjoukon joulun todellisen valontuojan luo seimen äärelle. Palkitun kuvittajan Pirkko Vainion tunnelmalliset akvarellikuvat sekä lämminhenkinen tarina herkistävät miettimään joulun sanomaa.

Vanhanen, Suvi

Lapsen oma luontokirja

Helsinki; Jyväskylä: Minerva, 2007

Kuvaus: Miihkali metsänhaltija kutsuu 4-9-vuotiaat lapset seikkailuun ja tutkimusmatkalle Suomen keväiseen luontoon, piholle ja lähimetsiin. Järvet, purot ja suot, tunturit ja niiden kasvit ja eläinasukkaat tulevat tutuiksi satujen ja tarinoiden keinoin. Retkeilijät ihmettelevät mullistuksia metsäpurossa, kuuntelevat vanhan suon tarinaa, keräävät korikaupalla metsän mustia torvia ja vierailevat porojen jouluaterialla. Kaunis akvarellikuvitus lomittuu tekstiin ja kuvallisiin arvoituksiin.

Velthuijs, Max
Karkkila: Mäkelä, 2017

Sammakko ja linnunlaulu

Kuvaus: Eräänä päivänä sammakko löytää mustarastaan, joka makaa liikkumattomana ruohikossa. Huolestuneena se pohtii ystäviensä kanssa, mikä linnulla on häntänä. Hiljalleen eläinystävyykset alkavat ymmärtää, mitä kuolema merkitsee. Elämä kuitenkin jatkuu, menetyksen jälkeenkin. Kuolemasta puhuminen lapselle ei ole helppoa. Tämän lempeän tarinan johdattamana aihetta on helpompi lähestyä.

Vierula, Herta
Hämeenlinna: Karisto, 2019

Valaankantaja

Kuvaus: Kalliolla makaa valas. Mikko ei tiedä, miten se on metsään joutunut. Hän hakee kotoa märkiä pyyhkeitä ja kantaa ojasta vettä. Hän onkii sinttejä valaanruuaksi. Mutta lopulta valas on saatava takaisin mereen. Miten Mikko siinä onnistuu? Valaankantaja on hieno, toden ja fantasian välimaastossa liikkuva kertomus huolenpidosta ja huomaamisesta. Valanhoidon lomassa Mikko käy kotona pitämässä huolta isoäidistään. Mikko keittää isoäidille kahvia ja kuuntelee hänen tarinoitaan. Lähimetsässä hänen ystäviään ovat siirat ja koppakuoriaiset. Metsään ilmestyneestä valaasta tulee Mikon salaisuus. Siksi myös sen pelastaminen on hänen vastuullaan. Lähiöluontoa ötökänkorkeudelta tarkkaileva tarina kasvaa kiehtovaksi saduksi, jossa jokaisella pienellä luontokappaleella on oma tehtävänsä.

Viherjuuri, Heidi
Karkkila : Mäkelä, 2019

Hilja ja operaatio joulun taika

Kuvaus: Vihreässä talossa avataan ensimmäisiä kalenterinluukkuja, sillä joulu on tulossa. Hiljalla on kuukausi aikaa selvittää: a) onko tonttuja oikeasti olemassa b) mihin lahjat hävisivät tuulikaapista ja c) voivatko asiat, joita ei näe, olla totta. Isosisko Veini väittää, että joulu on pelkkä mainostempu, mutta Hilja päättää todistaa, että joulussa on taikaa. Alkaa salainen operaatio, johon kuuluu tonttuansan virittäminen sekä paljon muistiinpanoja ja naapureiden vakoilua. Joulupukkikaan ei pääse helpolla, sillä hän joutuu aattona Hiljan valheenpaljastustestiin. Tonttupuuhien lisäksi Hilja ehtii kuivaharjoitella mäenlaskua yläkerran portaissa, osallistua vaarin lahjatalkoihin ja leipoa pipareita. Koulussakin valmistaudutaan talven suureen juhlaan. Hiljalla on rooli joulukuvaelmassa, jota ei tunnista entisekseen. Monen monta kommelusta on edessä ennen kuin vihreän talon väki voi vihdoin rauhoittua joulunviettoon.

Weninger, Brigitte
Helsinki : Lasten keskus, 2007

Pallo kuuluu kaikille

Kuvaus: Hemmo Hiiri ja sen ystävät pelaavat niityllä palloa. Hauskanpito loppuu kuitenkin yllättäen, kun Roope ryövää pallon ja juoksee karkuun. Vaikka pallo saadaan takaisin, ystävykset jäävät pohtimaan, miksi Roope käyttäytyy tällä tavalla.

Silloin Hemmo päättää tehdä rohkean kokeen. Lämmin tarina pienestä ystävällisestä teosta, joka osoittaa, että jakamalla asioita ilo on monikertainen.

Yoon, Naray

Karkkila : Mäkelä, 2020

Mainio maapallo

Kuvaus: 10 kartonkisivua, joissa avattavia luokkuja. Avattava jättiaukeama kirjan lopussa. Opi leikin lomassa kiehtovia asioita omasta Maa-planeetastamme! Mistä sade tulee? Entä minkä eläimen ruoka on vaaleanpunaista? Tämän hauskan kirjan avulla pääset kurkistamaan maapallon ihmeisiin. Avattavien luukkujen takaa löytyy vinkkejä myös pienelle ympäristönsuojelijalle.

MATERIAALIVINKKEJÄ

MATERIAALIA LAPSIRYHMÄÄN

KIRJALLISUUTTA:

Prap, Lila
WSOY, 2008

Eläinten kansainvälinen sanakirja

Kuvaus: Tiedät varmaan, että erimaissa asuvat ihmiset puhuvat eri kieliä? Et ehkä usko, mutta niin tekevät myös eläimet. Eläinten kansainvälinen sanakirja auttaa sinua tervehtimään ja vaihtamaan ajatuksia eri maiden eläinten omalla kielellä.

Paasio, Ulla
2008

Hilla pohtii uskontoja

Kuvaus: Hilla ja sisarukset tutkivat erilaisia uskontoja sekä myös uskonottomuutta. Voit itsekin kirjaa lukiessasi miettiä erilaisia elämäntapakatsomuksia. Lapset pohdiskelevat myös vaikeita termejä kuten jumaluus ja uskonto. Jo pelkkä maallinen termi "siivottu" tarkoittaa eri ihmisille erilaista asiaa. Hillan isovelji ainakin kaipaisi tällaista hindulaista siivousavustajaa...

Kotka, Riika
Pieni karhu, 2007

Kaiken maailman juhlat

Kuvaus: Kirjassa kerrotaan erilaisista juhlista, joita vietetään eri puolilla maailmaa. Esillä on muun muassa erilaisia joulunviettotapoja kuten meksikolainen Posadan ja meidän oma joulumme, intialainen valonjuhla Diwali. Kirjassa on runsaasti juhliin liittyviä leikkejä ja askarteluvihjeitä teko-ohjeineen.. Loppuun on koottu kalenteri juhlista. Kirja soveltuu kouluihin, päiväkoteihin sekä kotona askarteluun.

Roskifte, Kristin
Helsinki: Kustantamo S&S, 2020

Kaikki lasketaan

Kuvaus: Kaikki lasketaan on hauska ja filosofinen etsi ja löydä -kirja laskemisesta. Kaikki alkaa nollassa, ja toisin kuin useimmissa lasten numerokirjoissa, laskeminen jatkuu miljardiin ja äärettömään asti. Kirjassa kohdataan erilaisia ihmisiä erilaisina kokoonpanoina ja erilaisissa ympäristöissä, koulussa, kirjastossa, puistossa, kotona. Monet hahmoista nähdään useamman kerran, jolloin kirjasta voi lukea ja keksiä sellaisia tarinoita, jotka risteävät ja liittyvät toisiinsa. Kirja on täynnä yksityiskohtia, laskettavaa ja löydettävää, ja kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa: jokainen on mukana laskuissa, jokaisella on merkitys. Norjalaisen Kristin Roskiften

tarkoituksena on ollut luoda teos, joka rakentaa myötätuntoa ja yhteisymmärrystä ihmisten välille.

Kaskinen, Anna-Mari
Kirjapaja 2005

Koti kahdessa sydämessä: Kun isä ja äiti eroavat

Kuvaus: Kirjan tarinat ja kuvat auttavat käsittelemään kodin hajoamisen surua sekä elämänmuutosta lapsen kanssa. Kodin hajoaminen ja vanhempien muuttaminen erilleen on lapselle kipeä kokemus. Eroprosessin suurimpia häviäjiä ovat aina lapset, ja tutkimusten mukaan erosta toipuminen kestää usein pitkälle aikuisuuteen. Parhaiten selviävät ne, jotka voivat käsitellä eroa isän ja äidin kanssa jo lapsena. Anna-Mari Kaskinen lähestyy tätä vaikeaa ja herkkää aihetta lapsen silmin. Kirjan tarinat auttavat vanhempia näkemään, kuinka lapsen maailma tuntuu hajoavan kodin rikkoontuessa. Lapsen on miltei mahdotonta ymmärtää, miksi isä ja äiti eivät halua asua enää yhdessä. Kirjan lukeminen lapsen kanssa auttaa käsittelemään hämmentäviä tilanteita, joista on vaikea puhua lapsen kanssa.

Vikström-Jokela Monica
Lasten keskus 2014

Kuningas Tollo ja Alavian asukit

Kuvaus: Omamaan itsevaltiias kuningas Tollo päättää rakentaa rautatien naapurimaahan Alaviaan. Mutta raiteiden mukana maahan saapuu uusia, vieraita ihmisiä, joiden tapoihin Tollolla on sopeutumista. Eettiset kertomukset kuningas Tollosta saavat jatkoa värikkäässä ja hauskassa kirjassa, jossa Tollo oppii, mitä on toisten ihmisten kunnioittaminen. Kertomukset toimivat niin päiväkodeissa ja alakouluissa päivänavauksina ja pohdinnan herättäjinä kuin seurakuntien lapsi- ja varhaisnuorisotyössä. Kirja on myös vetävä saturomaani nuorelle lukijalle.

Korolainen, Tuula &
Tulusto, Riitta
Helsinki: Lasten keskus, 2014

Lasten oma vuosikirja

Kuvaus: Miksi lippu liehuu tänään? Kuka keksi äitienpäivän? Miksi pääsiäisenä syödään munia ja Runebergin päivänä torttua? Onko venäläisillä joulupukkia? Ja mikä ihme on hanukka? Lasten oma vuosikirja esittelee kuukausittain vuoden juhla-, liputus- ja merkkipäivät taustoineen ja tapoineen. Mukana ovat kalenteriin merkittyjen päivien lisäksi suurimpien vähemmistöjemme ja maahanmuuttajaryhmiemme juhlat kuten svenska dagen, saamelaiden kansallispäivä, venäläinen ja kiinalainen uuden vuoden juhla, muslimien id al-fitr -juhla jne. Lisäksi mukaan on valittu sellaisia teemapäiviä, jotka kiinnostavat lapsia, kuten maailman eläinten päivä ja kansainvälinen nallepäivä. Kirja tarjoaa lapsentajuisesti päiviin liittyvää tietoa, jota höystetään satuilla, kertomuksilla, runoilla, herkkuresepteillä ja askarteluvihjeillä.

Soljander-Halme, Hannele (toim.)
Helsinki: Lasten keskus, 2016

Lasten oma lauluvuosi

Kuvaus: Mikä olisi hauska vappulaulu? Entä onko Minna Canthista laulua? Mikä on Purim-juhla ja millaisia lauluja silloin lauletaan? Mitä voi laulaa kansallisena veteraanipäivänä? Entä maailman käsienpesupäivänä? Vuodenkierrossa on monia erilaisia juhlia, ja musiikki on aina ollut juhlien olennainen elementti. Lasten oma vuosikirja esitteli (Lasten Keskus 2014) vuoden juhla-, liputus- ja merkkipäivät. Lasten oma lauluvuosi tarjoaa puolestaan jokaiseen vuosikirjassa esiteltyyn päivään perinteisiä tai uusia lauluja yhdessä laulettavaksi. Laulujen säestys on merkitty helpoin sointumerkein. Lasten oman lauluvuoden avulla pääsee myös tutustumaan eri kulttuurien perinteisiin. Kirjassa on 94 laulua, joista yli 30 on uusia ja ennen julkaisemattomia. Kirjan mukana on CD-levy ja MP3-latauskoodit. Äänitteessä on kaikki kirjan uudet laulut. Laulut voidaan harjoitella ja laulaa yhdessä äänitteen säestyksellä.

Hoffman, Mary
Helsinki: Lasten Keskus, 2010-2019

MEIDÄN JA MUIDEN -sarja:

Meidän ja muiden perheet (2010)

Meidän ja muiden tunteet (2013)

Meidän ja muiden vihreä kirja (2015)

Meidän ja muiden ystävät (2018)

Meidän ja muiden elämä (2019)

Butterfield, Moira & Lynas, Harriet
Otava, 2019

Meidän maailmamme

Kuvaus: Tutustu lasten elämään ympäri maailmaa! Hauska ja runsas kirja esittelee eri kulttuurien lasten arkea ja juhlia. Jambo! Kia ora! Ni hao! Hallo! Marhaba! Namaste! Olemme erilaisia, mutta samanlaisia. Tervetuloa matkalle maapallon ympäri! Millaisia koteja, kouluja, lemmikkejä, leikkejä, juomia ja ruokia maailmassa on? Millaisia soittimia, aamiaisia, juhlaaatteita, etunimiä ja riemuhuutoja? Miten syntymäpäivää juhlietaan eri maissa? Mitä kissa sanoo japaniksi? Mitä Sri Lankassa tehdään, kun hammas irtoaa? Millä kaikilla eri tavoin koulumatkan voi kulkea?

Katajavuori, Riina
Helsinki: Tammi, 2017

Mennään jo naapuriin

Kuvaus: Kansainvälisyyskasvatusta kaikenikäisille: Kahdeksanvuotias helsinkiläistyttö Vellamo lähtee rimpauttelemaan ovikelloja pitkin pääkaupunkiseutua ja tutustuu reissuillaan uusiin ystäviin. Tervetuloa monikulttuuriseen Suomeen! Amerikkalaisessa kiekkoilijaperheessä Vantaalla odotetaan kiitospäivää ja joulupukkia ja käydään isän peleissä kannustamassa. Kiekkokauden päätyttyä mennään kesäksi toiseen kotiin Michiganiin. Ghanalaisperheen isä on heimokuningas. Esikoispojan mielestä ruotsi ja matikka ovat kouluaineista helpoimmat. Kreikkalais-brasilialaisessa perheessä perheenjäsenet puhuvat toisilleen sikin sokin neljää eri kieltä. Yhdessä asiassa

ollaankuitenkin jämpptejä: koiralle puhutaan vain portugalia. Yksivuotias Vasili ymmärtää kaikkia kieliä. Tärkeimmät niistä ovat hymy, nauru, leikki ja syli. Syyriasta tullut 7-vuotias Adam tietää, että ihmiset ovat tärkeämpiä kuin tavarat.

Niemelä, Reetta
Helsinki: Otava, 2007

Miljan kaupunki

Kuvaus: Mansikkamökin Milja osaa nauttia luonnosta ja pihaleikeistä myös kotona Myssymäen kerrostaloalueella. Miltä kaupungissa näyttää eri vuodenaikoina? Millaisia luontohavaintoja siellä voi tehdä? Milja kavereineen näkee oravia ja siiliperheen, tutkii pihapiirin kasveja, saa tietää miksi varpuset kylpevät sekä oppii tunnistamaan puiston ikivanhat jalopuut ja etsimään lumesta eläinten jälkiä. Samalla Milja oppii kantamaan vastuuta elinympäristöstään: hoitamaan lintujen ruokintapaikkaa ja viemään liian varhain liikkeelle lähteneen, kohmettuneen siilin eläinhoitolaan. Mukana on helppoja reseptejä, leikkejä ja askarteluvinkkejä. Hurmaavasti kuvitetussa lasten tietokirjasarjassa ovat aiemmin ilmestyneet Miljan kevät, Miljan kesä, Miljan syksy, Miljan talvi sekä Miljan puutarha.

Virtanen, Arja
Tampere: Päivä Osakeyhtiö, 2017

Mummin tarinoita lapsille

Kuvaus: Tiina ja Tommi kuuntelevat innoissaan, kun Mummi kertoo, minkälainen maailma oli silloin, kun hän vietti aikaa oman mumminsa ja vaarinsa kanssa. Minkälaisia pihaleikkejä silloin leikittiin? Minkälaisella pelillä kuljettiin, kun matkustettiin "lättähatulla"? Paljon muitakin tarinoita Mummin aarteistossa on. Saamme lukea esimerkiksi, miten Arvo selvisi tulipalosta ja naapurin Outi näki oikean enkelin. Seikkaillaan luonnossa, kuljetaan metsäretkillä ja käydään kalassa. Samalla pohditaan isoja kysymyksiä elämästä. Lopuksi Mummi kirjoittaa vielä pitkän listan hyviä aiheita yhteisiin jutteluihetkiin!

Halttunen, Eevamaria
Lahti: Dramaforum, 2006-2008

PETRA -kuvakirjat

Petra tanssii (2006)
Petra löytää Petran (2007)
Petra Buddhan poluilla (2007)
Petra ja revontulet (2008)

Kirkkopelto Katri
Lasten Keskus 2016

Piki

Kuvaus: "Pyjamapellejä ei päästetä sisään!" Piki seisoo tyrmistyneenä kerhomajan ulkopuolella supersankarin viitta harteillaan. Uudet kaverit eivät otakaan häntä mukaan kerhoonsa, vaan läimäyttävät kerhomajan oven Pikin nenän edessä kiinni. Vasta kotona tulee itku! Onneksi siellä on Yönalle ja ennen kaikkea Iso, jonka kauniit

ja kannustavat sanat rauhoittavat murheellisen pikkuolennon. Piki suivaantuu ja päättää selvittää, miksi ei pääse mukaan leikkeihin. Paljon ehtii tapahtua ennen kuin Piki on muiden mukana pohtimassa, mitä kiusaavalle Pomolle tapahtuu - haluaako kukaan enää leikkiä sellaisen kanssa, joka kiusaa toisia?

Manninen, Kirsti
Otava, 2016

Suomen lasten Suomi

Kuvaus: Lähde kaikkien aikojen kiertomatkalle! Mikä tekee Suomesta Suomen? Millaisia me suomalaiset olemme? Mistä kaikkialta tulemme? Katsele tuhansien järvien maata ulkosuomalaisen nuoren silmin! Jokaisen maakunnan ominaispiirteissä ja perinteissä riittää ihmeteltävää. Tutuiksi tulevat myös vähemmistöt, kuten tataarit, romanit ja somalit. Suomalaisuuden juuria ja nykyisyyttä tarkastellaan kiinnostavasti historian merkkipaalujen, tieteen ja taiteen huippujen sekä urheilusaavutusten valossa. Populaarikulttuuriakaan ei unohdeta. Runsas tietoa ja valloittavat kuvat kulkevat sulavasti rinta rinnan. Puhekuplien hauskoista repliikeistä saa tuntumaa suomen kielen murteisiin.

Pyysalo, Marketta
Helsinki : Lasten Keskus, 2020

Tunteellinen krokotiili : ja muita tarinoita baobabpuun juurelta

Kuvaus: "Aah, ihanaa", Toukka huokaisi ja ryysti vettä lammikon pinnasta. Aurinko oli laskemassa, eikä se porottanut enää niin kuumasti. Yhtäkkiä joku hyppäsi veteen. Pärskeet roiskuivat Toukan päälle. "Hei, mitä sinä luulet tekeväsi?" Toukka huusi. Lammikolle saapuvat myös kujeileva Apina, viisas Leijona, tunteellinen Krokotiili, lempeä Kirahvi sekä ujo ja epävarma Virtahepo. Mutta voiko näin erilaisesta joukosta tulla ystäviä keskenään? Mitä ne voivat oppia toisiltaan? Viisaat ja hersyvät tarinat sopivat yhteisiin luku- ja rauhoittumishetkiin niin kotona kuin päivähoitossa. Ystävyys, yhteistyö, suru, kiusaaminen, sovinto, rehellisyys, rakkaus, itsetunto ja luonnon kunnioittaminen ovat aiheita, jotka koskettavat jokaista. Erilaisten ystävysten seikkailut, tarinoiden lämmin huumori ja humaani ote avaavat kuulijan silmät näkemään ympärillämme erilaisuutta ja ainutlaatuisuutta sekä suhtautumaan siihen lempeästi ja kunnioituksella. Sillä "yhdessä olemme samaan aikaan nopeita ja harkitsevia, älykkäitä ja rohkeita sekä vahvoja ja herkkiä. Enemmän kuin kukaan yksin."

Kirkon ulkomaanapu 2004

Tullaan tutuiksi: Aineistoa lasten kansainvälisyyskasvatukseen

LISÄÄ KIRJAVINKKEJÄ osoitteessa katsomuskasvatus.fi → Kirjallisuutta

INTERNET-LÄHTEITÄ:

KATSOMUSTEN AARRELAATIKKO: Materiaali Vantaan varhaiskasvatukselle katsomuskasvatuksen toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Kivistö, Outi. 2019.

Saatavissa: <https://www.vantaanseurakunnat.fi/documents/1087002/13540250/Katsomusten+aarrelaatikko+-menetelm%C3%A4+katsomuskasvatukseen/70a22d51-7db3-1d7b-e48f-2384a2175da1>

Kuvaus: 4-6-vuotiaille. Käsiteltävät katsomukset: Buddhalaisuus, evankelisluterilaiset, hindulaisuus, islam, katolisuus, krishna, ortodoksisuus ja uskonottomuus.

KÄSI KÄDESSÄ KOHTI KATSOMUKSIA: Opas katsomuskasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Miettinen, Teija ja Kaarre, Kareniina. 2019. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/168531/Kasi_kadessa_kohti_katsomuksia.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Materiaalia varhaiskasvatukseen ja neuvolaan MIELI - Suomen Mielenterveys ry. Saatavissa:

<https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%A4mista/lapset-ja-nuoret/varhaiskasvatus-ja-neuvola/materiaalia-varhaiskasvatukseen-ja>

<http://www.juhlakalenteri.fi/>

www.katsomuskasvatus.fi → Työn tueksi

MATERIAALIVINKKEJÄ

MATERIAALIA KASVATTAJILLE

KIRJALLISUUTTA:

Pyhäranta, Raudaskoski
& Seppälä
Kirjapaja, 2016

Adventista ramadaniin - Uskonnolliset juhlat Suomessa

Kotka, Riika
Pieni karhu, 2007

Kaiken maailman juhlat

Paavola & Talib
Jyväskylä: PS-kustannus 2010

Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa

Aitlahti, Kaisa &
Reinikainen, Satu
Lasten Keskus, 2019

**Polkuja rauhoittumiseen:
Läsnäolotaitoja lapsille ja nuorille**

Kallioniemi, Poulter &
Ubani (toim.)
Helsinki: Lasten keskus, 2015

Uskonto lapsuuden kulttuureissa

Iivonen & Paulanto (toim.)
Kirjapaja, 2017

Uudistuva uskonnon opetus

Eerola-Pennanen, Koivula
& Siippanen
Tampere: Vastapaino, 2017

Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia

Hujala & Turja (toim.)
Jyväskylä: PS-kustannus, 2017

Varhaiskasvatuksen käsikirja

Haapsalo, Petäjä, Vuorelma-Glad,
Sanden, Pulkkinen, Tahvanainen
& Saarinen (toim.)
Helsinki: Lasten keskus, 2017

Varhaiskasvatus katsomusten keskellä

Ahonen
Jyväskylä: PS-kustannus, 2017

Vasun käyttöopas

Yli-Koski-Mustonen
Lasten Keskus, 2019

Yhteistyötä koreittain – Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten kanssa

INTERNET-LÄHTEITÄ:

<https://dialogikasvatus.fi/>

<http://www.juhlakalenteri.fi/>

<https://katsomukset.fi/>

<http://www.katsomuskasvatus.fi/>

Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja. Vantaan kaupunki. Saatavissa: https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwstructure/139821_UUSIN_2018_Kieku_kasikirja.pdf

Kieli-, kulttuuri ja katsomustietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus -video. Vantaan varhaiskasvatus. 14.3.2019. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=9ZqNk-4Df2Y>

KOKONAISEKSI IHMISEKSI – Miksi lapsella tulee olla oikeus uskontoa ja katsomuksia koskevaan kasvatukseen? Tast, Sylvia. 30.9.2016. Saatavissa: http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/kokonaiseksi_ihmiseksitast.pdf

<https://koulujakirkko.evl.fi/>

Kulttuuri-identiteetti & kasvatus: Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena. 2014. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 8. Saatavissa: https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatus.pdf

Näkökulmia varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseen - **Katsomuskasvatus varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.** Kola-Torvinen, Pia. 7.5.2018. Saatavissa: <https://docplayer.fi/104693199-Nakokulmia-varhaiskasvatussuunnitelman-toteuttamiseen.html>

Ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa. 12.01.2018. Opetushallitus. Ohje OPH-55-2018. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisista-tilaisuuksista.pdf